

Den teoretiske medieläraren

- vad händer efter examen?

En studie om de utexaminerade medielärarna vid JMG, Göteborgs universitet

Sara Hanson, Merete Lassen och Evelina Lindahl
Examensarbete i Medie- och kommunikationsvetenskap
Vårterminen 2009
Handledare: Annika Bergström

Abstract

Titel	Den teoretiske medieläraren - Vad händer efter examen? En studie om de utexaminerade medielärarna vid JMG, Göteborgs universitet
Författare	Sara Hanson, Merete Lassen och Evelina Lindahl
Kurs	Examensarbete i Medie- och Kommunikationsvetenskap, Institutionen för Journalistik och Masskommunikation vid Göteborg universitet
Termin	Vårterminen 2009
Handledare	Annika Bergström
Sidantal	43 sidor exklusive bilagor
Syfte	Syftet med vår studie är att få kunskap om studenternas sysselsättning efter avslutad utbildning och hur de bedömer utbildningens relevans för arbetslivet.
Metod	Kvantitativa webbenkäter
Material	Webbenkäter med tjugotvå utexaminerade lärarstudenter
Huvudresultat	Resultatet i vår undersökning visar att flertalet av de utexaminerade medielärarstudenterna fått en lärartjänst i sitt andra undervisningsämne. Detta innebär att inriktningen Mediekunskap på Lärarprogrammet svarar dåligt mot vad arbetsmarknaden kräver och förväntar sig av en medielärare. De utexaminerade medielärarstudenterna önskar att medieinriktningen hade varit mer didaktiskt förankrad och haft fler praktiska moment då detta gjort dem mer eftertraktade på arbetsmarknaden.

Innehållsförteckning

SAGAN OM DEN FÖRSVUNNA MEDIELÄRAREN – EN SUMMERING	4
1. INLEDNING	6
2. BAKGRUND	7
2.1 LÄRARUTBILDNINGEN	7
2.2 MEDIEINRIKTNINGEN VID JMG	7
2.3 VERKSAMHETSFÖRLAGD UTBILDNING (VFU)	8
2.4 PROBLEMATISERING	9
2.5 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	10
2.6 UPPDRAGET OCH ÄMNETS RELEVANS	11
3. TEORETISK BAKGRUND	12
3.1 FRÅN UTBILDNING TILL ARBETSLIV	12
3.2 MEDIA I SKOLAN	15
3.2.1 Media Literacy och Mediepedagogik	15
3.4 MEDIA - ETT RESURSKRÄVANDE ÄMNE?	18
4. METOD OCH TILLVÄGAGÅNGSSÄTT	20
4.1 VAL AV METOD	20
4.2 WEBBENKÄT	21
4.2.1 Formulering av frågor	21
4.2.2 Bortfall	23
4.2.3 Utvärdering av enkät	23
4.2.4 Utvärdering av undersökningen	24
5. RESULTAT	25
5.1 NUVARANDE SYSSÄTTNING	25
5.1.1 Medieinriktningens relevans för den nuvarande sysselsättningen	26
5.2 MEDIEANVÄNDNING I UNDERVISNINGEN	27
5.3 MEDIELÄRARNA – DERAS ÄMNER OCH ANSTÄLLNINGAR	30
5.4 UTBILDNINGEN	31
5.5 VFU	34
5.5.1 VFU och kännedom om ledig tjänst	35
5.6 SVAR PÅ FRÅGESTÄLLNINGAR	37
6. SLUTDISKUSSION	38
6.1 OM ARBETSPROCESSEN	38
6.2 VAR TOG DEN TEORETISKE MEDIELÄRAREN VÄGEN?	38
6.3 TYDLIGARE STYRDOKUMENT	39
6.4 FÖRSLAG PÅ FÖRÄNDRINGAR	40
REFERENSLISTA	42
BILAGOR - ENKÄT	43

Sagan om den försvunna medieläraren – En summering

Den här undersökningen är gjord på uppdrag av Institutionen för Journalistik och Masskommunikation (JMG) vid Göteborgs universitet. Undersökningens syfte är att kartlägga vad de utexaminerade medielärarstudenterna sysselsätter sig med efter avslutad utbildning. Sedan 2001 har Lärarprogrammet erbjudit ämnesinriktningen Mediekunskap. Tjugotvå personer har erlagt en examen från denna utbildning. I nuläget har JMG ingen kunskap om hur dessa studenters arbetsituation ser ut efter utbildningen. Det ligger i JMG:s intresse att få insikt om studenternas nuvarande sysselsättning för att värdera medieinriktningens relevans för arbetslivet.

Vi har genomfört en kvantitativ undersökning som är baserad på ett totalurval av samtliga tjugotvå utexaminerade medielärarstudenter. Undersökningen är utförd med hjälp av en webbenkät med sammanlagt tjugosju frågor. Dessa frågor avhandlar bland annat hur relevant svarspersonerna anser att medieinriktningen är för deras nuvarande sysselsättning samt om de skulle rekommendera utbildningen till blivande studenter.

Denna undersökning grundar sig på olika teoretiska perspektiv, så som komparativa arbetslivsstudier, som främst studerar steget från teoretiska högskoleutbildningar till praktiskt yrkesutövande. Vi har även grundat undersökningen på tidigare forskning kring Media Literacy och Mediepedagogik.

Utifrån de svar vi fått har vi dragit slutsatsen om att medielärarytbildningen inte ger en fullgod utbildning jämfört med vad arbetsmarknaden kräver. Skolorna har fortfarande sin främsta fokusering på produktion, något som är i stor kontrast till utbildningen på JMG där medieteorin står för innehållet. Därmed tillgodoser inte lärarutbildningens medieinriktning de kunskaper och färdigheter som behövs när de utexaminerade medielärarstudenterna kommer ut i arbetslivet.

Medieinriktningen har varit relevant för dem som idag arbetar som medielärare, medan den inte fyller någon större funktion för de personer som självalt har bytt yrke, är arbetssökande eller arbetar som lärare i sitt andra undervisningsämne. Dock är det enbart fem av svarspersonerna som i dag arbetar som teoretiska medielärare. Flertalet av svarspersonerna arbetar mot grundskolans senare åldrar samt gymnasieskolan inom kommunal verksamhet. Samtliga av de som är anställda som teoretiska medielärare arbetar på fristående gymnasieskolor. Man kan anta att friskolorna har större tillgång till både materiella och ekonomiska resurser. Friskolorna är vinstdrivande och kan i och med detta driva mer specialiserade program, något som troligtvis gör friskolorna mer benägna att anställa lärare med exempelvis en medieinriktning.

Vår rekommendation till JMG är att vara lyhörda till studenternas behov av en mer profilerad medielärarytbildning. Svarspersonerna uttrycker att didaktiken bör finnas som en röd tråd genom samtliga kurser som ingår i medieinriktningen. Utgångspunkten för övningar och examinationer bör anpassas mer för medielärarstudenterna. Utbildningen bör mer än idag knytas an till medieämnet i skolan.

Svarspersonerna har i enkäten uttryckt att utbildningen saknar praktiska inslag, som skolorna efterfrågar. Vårt förslag till JMG är därför att delar av medieinriktningen skulle kunna förläggas tillsammans med journaliststudenternas studiegång för att få in medieproduktion i utbildningen. Kunskaper i att producera medier tror vi möjliggör större utrymme till mediekritisk undervisning i skolan. Därtill menar vi att medielärarstudenterna ses som mer anställningsbara när de även har färdigheter i att praktiskt arbeta med medier.

Medieläraryrket har existerat i åtta år, och trots detta har enbart fem utexaminerade medielärare fått arbete som teoretiska medielärare. Med detta resultat har vi dragit slutsatsen att medicinriktningen svarar dåligt mot vad arbetsmarknaden kräver och förväntar sig av en medielärare.

1. Inledning

Traditionell press, radio och TV har med åren fått utstå hård konkurrens. Numera kan vi enkelt läsa tidningen på nätet, lyssna på radio i MP3-spelaren, och titta på våra favoritprogram i mobiltelefonen. Vi möts av reklam både i brevlådan, vid busshållplatsen och på bio. Och vi kan ha koll på vad vem som helst tycker och tänker om vad som helst genom bloggar och Twitter.

Var vi än vänder oss har vi tillgång till medier. Informationsflödet och utbudet är oändligt. Det är inte förbehållet enbart för vuxna, utan lika lättåtkomligt för barn och ungdomar. Att som ung hantera de intryck, budskap, påståenden, rubriker, bilder och försäljningsknep som medierna förmedlar, är svårt om man inte är medveten om mediernas villkor, och saknar kunskaper om att kunna förhålla sig kritiskt till dem.

Därför har den teoretiske medieläraren en viktig roll inom skolan. En roll som är viktigare än någonsin tidigare. I decennier har svensk skolpolitik främjat betydelsen av IT-kompetens hos såväl lärare som elever. Medieämnet som undervisas i gymnasieskolan tenderar att allt som oftast ha en praktisk prägel, med produktion som prioritet. Man är därmed mån om att ge barn och ungdomar goda färdigheter i att kunna använda medier och själva producera dem. Men att medvetandegöra de unga om vilka budskap och vilket innehåll de tar del av genom att vara medieanvändare, som ett helhetskomplement till den praktiska tillämpningen, tycks inte vara av lika stor betydelse.

På Lärarprogrammet vid Göteborgs universitet, inom Institutionen för Journalistik och Masskommunikation, ges ämnesinriktningen Mediekunskap. Att utbilda sig till lärare i detta ämne innebär inte att få färdigheter i medieproduktion, och inte heller till att undervisa i det. Mediekunskap vid Göteborgs universitet fokuserar på de medieteoretiska komponenterna, där syftet är att lärarstudenterna efter examen skall bedriva medieundervisning med ett kritiskt förhållningssätt. Med tanke på skolornas praktiska fokusering på medieundervisningen, finns det då någon plats för den teoretiske medieläraren att fylla?

Vårt uppdrag kommer från Institutionen för Journalistik och Masskommunikation (JMG), och går ut på att undersöka hur de utexaminerade medielärarstudenternas arbetssituation ser ut idag. Vi har i syfte att få kunskap om medielärarstudenternas sysselsättning efter avslutad utbildning, och hur de bedömer utbildningens relevans för arbetslivet. Har de användning av utbildningen i sin nuvarande sysselsättning? Arbetar de som lärare eller som någonting annat? Med hjälp av en webbenkät riktad till de utexaminerade medielärarstudenterna har vi för avsikt att kunna kartlägga deras arbetssituation, och hur betydelsefull de anser att utbildningen i Mediekunskap varit för dem.

2. Bakgrund

I detta kapitel kommer vi att belysa lärarutbildningen vid Göteborgs universitet, dess medieinriktning samt den verksamhetsförlagda utbildningens betydelse. Detta för att läsaren skall få en inblick i utbildningen, dess form och innehåll.

2.1 Lärarutbildningen

Gemensamt för samtliga som läser lärarutbildningen vid Göteborgs universitet är att alla läser tre terminer allmän didaktik, och två valfria ämnesinriktningar. De två ämnesinriktningarna motsvarar de ämnena studenterna sedan blir behöriga att undervisa i efter examen. I denna uppsats undersöker vi de utexaminerade medielärarnas arbetssituation. Det är därför relevant att ge en bakgrund om inriktningen Mediekunskap som bedrivs vid Institutionen för Journalistik och Masskommunikation (JMG).

2.2 Medieinriktningen vid JMG

Sedan höstterminen 2001 har Göteborgs universitet erbjudit en medieinriktning på Lärarprogrammet. Inriktningen Mediekunskap ges vid Institutionen för Journalistik och Masskommunikation (JMG). Utbildningen ger studenterna behörighet i att undervisa i ämnet Mediekunskap för grundskolans senare år (årskurs 7-9) samt gymnasieskolan. Under utbildningen läser lärarstudenterna till största delen tillsammans med de studenter som är antagna till Medie- och Kommunikationsvetenskap (MKV). Sedan medieinriktningens start har sammanlagt tjugotvå studenter erlagt en examen i Mediekunskap.

Kursplanerna för Medie- och Kommunikationsvetenskap, som lärarstudenterna alltså följer i viss utsträckning, har under de gångna åtta åren ändrats en del, mycket på grund av Bologna-processen. Medieteorin har hela tiden stått i fokus. Flerparten av de tjugotvå utexaminerande medielärarna har läst medieinriktningen innan Bologna-processen, och har i och med detta läst kurserna LME 100 och LME 200. Dessa två kurser har gett medielärarna kunskap inom Medie- och Kommunikationsvetenskap, Mediernas makt och publik, Journalistikens gestaltning, samt Media i skolan¹. Ämnet Media i skolan innefattar ämnesdidaktik och verksamhetsförlagd utbildning (VFU). Huvudfokuseringen i didaktiken i Mediekunskap ligger på Media Literacy/Media Education. Media Literacy/Media Education är två begrepp som oftast har samma betydelse. Vidare i vårt arbete kommer vi enbart att använda begreppet Media Literacy. Media Literacy syftar till att i skolan medvetandegöra elever om mediernas innehåll, budskap och makt. Detta skall leda till att ge eleverna färdigheter i ett kritiskt tänkande och förhållningssätt gentemot medier. Vi kommer att utveckla begreppet Media Literacy ytterligare i teorikapitlet.

---

¹Kursplaner är att finna på www.ufl.gu.se

2.3 Verksamhetsförlagd utbildning (VFU)

Under utbildningens gång har studenterna VFU vid tre tillfällen. Två kortare VFU-perioder under kursen LME 100, och en längre VFU-period under kursen LME 200, där lärarstudenterna får hålla egen undervisning. Vid de två korta VFU-tillfällena skall studenterna ta reda på vad det finns för medicinutrustning på VFU-skolan, samt om det bedrivs medieundervisning, och i så fall hur. 2004 utförde Gunilla Jarlbro en utvärdering av medicinriktningen på Lärarprogrammet. I denna utvärdering framkom det att det har funnits problem med studenternas VFU. Flera av studenterna hade inga VFU-platser när de startade². Detta är ett problem som vi författare också har stött på under vår utbildning. Ett flertal studenter inte har fått VFU-plats på en skola som deras utbildning riktar sig till. Medicinriktningen riktar sig som nämnt ovan mot grundskolans senare år, men främst mot gymnasieskolan. I vår, författarnas klass, var det enbart tre av tolv studenter som har haft VFU-plats vid en gymnasieskola.

Den nuvarande lärarutbildningsreformen kom 2001. Denna reform åsyftade bland annat att studenternas verksamhetsförlagda utbildning (VFU) mer än tidigare skall förankras i praktisk erfarenhet av undervisning och lärande. 2006 genomförde Skolverket i samarbete med Högskoleverket en utvärdering av lärarstudenternas VFU³. Enligt rapporten var den mest vanliga VFU-formen riktad mot grundskolans tidiga åldrar (årskurs 1-5). Under läsåret 2004/2005 var det endast 15 procent av lärarstudenterna i Stockholms län som hade VFU i gymnasieskolan, jämfört med 66 procent som hade VFU inom grundskolans tidiga åldrar. 25 av 28 lärosäten som deltog i undersökningen ansåg att de flesta lärarstudenterna fick VFU vid en skolform som deras utbildning riktade sig mot. Trots detta var det enligt undersökningen 11 av totalt 28 lärosäten som saknade information om inom vilken skolform deras lärarstudenter hade genomfört hela eller delar av sin VFU⁴.

Utvärderingen visar att ett flertal av de skolor som har tagit emot VFU-studenter anser att VFU är mycket viktig när det kommer till rekrytering av ny personal. Rektorerne vid dessa skolor uppger att de när det kommer till att anställa ny personal, både för fastanställning och som vikarier, ofta anställer tidigare VFU-studenter. Detta genom att de ser fördelar i att anställa någon som de känner till kvalifikationerna, samt någon som känner till verksamheten. Enbart 15 procent av de tillfrågade i undersökningen svarade att VFU helt saknar betydelse för rekrytering. Ett flertal av dessa 15 procent är rektorer från friskolor⁵.

Skolorna som svarade på denna undersökning hade en rad förslag på förbättring av VFU. Bland dessa förslag är det mest eftertraktade av dem att studenterna skall ha en längre och mer sammanhängande VFU. På detta sätt kan studenterna få en bättre inblick i verksamheten. Skolorna anser också att en del av VFU-uppgifterna som studenterna får från den högskoleförlagda utbildningen ofta är störande och hindrar studenterna att ta en aktiv del i undervisning och lärande⁶.

---

²Jarlbro, G. (2004) UFL-rapport, Nr2004:04

³Samuelsson, C. & Åsen, G. (2007) Skolverket

⁴Samuelsson, C. & Åsen, G. (2007) Skolverket

⁵Samuelsson, C. & Åsen, G. (2007) Skolverket

⁶Samuelsson, C. & Åsen, G. (2007) Skolverket

Utbildningsdepartementet har i en utredning fastslagit en rad punkter som behöver förbättras inom den verksamhetsförlagda utbildningen (VFU):

- VFU skall utgöra ett eget moment i lärarutbildningen och skall sammanlagt omfatta en termins heltidsstudier. VFU:n skall delas upp i längre perioder som återkommer under utbildningen.
- Även friskolor skall kunna bli så kallade 'fältskolor' – där merparten av varje lärarutbildnings VFU skall bedrivs. Dessa skolor skall i sin tur kvalitetssäkras av Skolverket/Statens skolinspektion. VFU skall garanteras inom relevant ålderskategori eller skolform för varje enskild lärarstuderande⁷.

Som nämnt ovan har vi författare själva erfarenhet av att inte få VFU i en skolform som vår utbildning riktar sig mot. I Göteborgsområdet har det de senaste åren växt fram ett antal friskolor. Friskolor har ofta mer nischade program för att rekrytera flera elever. En form för sådan specialisering kan till exempel vara en medieinriktning. Att Utbildningsdepartementet är öppet för att använda flera friskolor till VFU-skolor kan vara positivt för lärarstudenter på medieinriktningen och deras framtida arbetsmarknad.

2.4 Problematisering

Sammanlagt tjugotvå lärarstudenter har blivit utexaminerade som lärare i Mediekunskap vid JMG. I studier som tidigare gjorts om Lärarprogrammet har resultatet för lärare i Mediekunskap lämnats nästintill orepresenterat. Det finns ingen statistik eller kartläggning över var de nyutexaminerade medielärarna tar vägen och hur deras arbetssituation ser ut efter fullföljda studier. Varför denna grupp har lämnats orepresenterad vet vi inte. Kan det bero på att medieämnet ses som ett tillval i skolan och därför inte representeras som ett eget ämne? Ett ämne som annars bör väga lika tungt som de obligatoriska undervisningsämnena, som till exempel Engelska och Matematik? Eller kan det bero på att det teoretiska medieämnet oftast tar plats inom svenska- eller samhällskunskapsundervisning? Med detta som grund anser vi att det är av stor betydelse att se vilka andra undervisningsämnen de utexaminerade medielärarna har. Är de utexaminerade medielärarna aktiva i sin ämnesinriktning trots att det inte är dokumenterat? Eller använder de mediekunskaper integrerat i sitt andra ämne?

Vidare, eftersom statistiken och kartläggningen av de utexaminerade medielärarna är nästintill obefintlig, är JMG i behov av att få kunskap om var dessa lärarstudenter tar vägen, och om de har möjlighet att omsätta sina kunskaper i praktiken. Vi vet inte var dessa lärarstudenter arbetar, eller om de ens arbetar som medielärare idag. Om de arbetar som medielärare, är det av vikt att få kunskap om de får användning av de kunskaper de fått från sina studier vid JMG.

Idag har vi inget kunnande om de utexaminerade medielärarnas bedömning av den relevans som utbildningen har för arbetslivet. Huruvida den utbildning som medielärarstudenterna får vid JMG, och om de har möjlighet att omsätta sina kunskaper i praktiken går hand i hand, är ännu en obesvarad fråga.

---

⁷En hållbar lärarutbildning – Sammanfattning av förslagen från Utredningen om en ny lärarutbildning (HUT 07)

2.5 Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att få kunskap om medielärarstudenternas sysselsättning efter avslutad utbildning och hur de bedömer utbildningens relevans för arbetslivet.

Syftet har vi valt, på uppdrag av JMG, för att få kunskap om och överblick av utbildningens betydelse för medielärarnas nuvarande arbetssituation, samt få kännedom om hur de utexaminerade medielärarna använder sin mediepedagogiska kompetens i läraryrket.

För att få svar på vårt syfte har vi formulerat två frågeställningar som hjälper oss att få reda på hur de utexaminerade medielärarnas arbetssituation ser ut idag och hur relevant utbildningen varit för dem.

- **Tillgodoser medieläraryrket de specifika behov som arbetsmarknaden kräver?**

Vi anser det vara viktigt att kartlägga huruvida utbildningen vid JMG kan tillgodose de kunskaper och färdigheter som behövs för att som lärare kunna arbeta med Mediekunskap. Eftersom vi i dagsläget inte vet hur arbetssituationen ser ut för medielärare är det relevant att dokumentera de utexaminerade medielärarnas åsikter om hur utbildningen har hjälpt dem i deras anställning. Genom att se över de kurser som ges för medielärarstudenter vid JMG, samt med hjälp av frågor vi ställer till undersökningspersonerna, kan vi lättare kartlägga hur arbetssituationen ser ut. Det är vidare av relevans att se över om de kunskaper som undervisas vid JMG ger en stomme för medielärarstudenterna att stå på i kommande yrkesliv. Vi kommer även att undersöka om de utexaminerade medielärarna har haft nytta av sin verksamhetsförlagda utbildning (VFU) när de sökte arbete.

- **Har de nyexaminerade medielärarna fått ett arbete som motsvarar deras medieutbildning?**

Vi har inte någon kännedom om de utexaminerade medielärarnas arbetssituation och därför vill vi i vår undersökning ta reda på deras sysselsättning idag. Arbetar de idag som medielärare, annan typ av lärare eller arbetar de som lärare överhuvudtaget? För att kunna få svar på vårt syfte om de upplever att utbildningen motsvarar deras förväntning på arbetslivet, är det av vikt att ta reda på vad de arbetar med. Även deras arbetsplats är av betydelse, till exempel om de arbetar inom kommunal skola eller friskola.

Det finns skillnader mellan kommunala skolor och friskolor i resurser. Friskolorna anses ha tillgång till större resurser, ekonomisk styrka samt större utrymme för lärarna i deras undervisning. Friskolorna har fler nischade utbildningar, där exempelvis medieämnet kan ha en mer specifik inriktning och fördjupning.

2.6 Uppdraget och ämnets relevans

I tidigare forskning och utvärderingar som gjorts på uppdrag av UFL, Utbildnings- och forskningsnämnden för Lärarutbildning, och av JMG vid Göteborgs universitet, behandlas bland annat universitetets olika utbildningar. Vi har fått i uppdrag att speciellt titta på lärarutbildningens medieinriktning. Vi har funnit att medieinriktningen har nästintill lämnats utforskad. Vårt uppdrag kommer från Institutionen för Journalistik och Masskommunikation (JMG) som vill veta om medielärarutbildningen motsvarar det som skolorna efterfrågar. Får de utexaminerade lärarstudenterna jobb, och vilken typ av jobb får de?

I dagens utvecklade och ständigt expanderande mediasamhälle är barn och ungdomar mycket snabba att lära sig hantera ny teknik och att ta del av medieutbudet. Detta medför att de är mottagliga för mängder av intryck och budskap som utbudet ger. Det är därför av samhällsrelevans att skolorna kan tillämpa Media Literacy. Att medvetandegöra de unga om mediernas innehåll och roll kan ge eleverna goda förutsättningar att självständigt kunna granska mediernas innehåll. En bra medielärarutbildning är en förutsättning för att kunna bedriva mediekritisk undervisning i skolan. Utan denna typ av medieundervisning riskerar skolan och det växande mediasamhället att utvecklas i varsin riktning⁸. Det är därför av relevans att undersöka hur den faktiska arbetssituationen är för de utexaminerade medielärarna idag. Arbetar de som lärare över huvud taget? Eller undervisar de i andra ämnen än Mediekunskap? De som är yrkesverksamma medielärare, utför de en mediekritisk undervisning på sin arbetsplats eller ligger fokus på medieproduktion? I vilken skolform arbetar flertalet medielärare, friskola eller kommunal skola?

Lärarens roll och lärarutbildningens betydelse har undersökts grundligt tidigare, dock har medieinriktningen inte inkluderats i dessa undersökningar. Därför finns det ett "svart hål" i forskningen och man kan därmed inte se vilken kvalitet eller relevans utbildningen har för läraryrket. Det har heller inte dokumenterats vilken plats medieläraren har i skolan och hur de bedriver undervisningen utifrån skolans förutsättningar. Vi vill därför undersöka hur de utexaminerade lärarna anser att utbildningen har legat till grund för deras anställning. Är den teoretiska medieläraren efterfrågad på arbetsmarknaden? Hur väl har övergången från utbildning till arbetsliv fungerat?

---

⁸ Tornero, P. (2008) UNESCO

3. Teoretisk bakgrund

I detta teorikapitel kommer vi att granska tidigare forskning samt undersökningar som gjorts om utbildning och arbetsliv, med fokus på lärarutbildningen. Vi kommer också att titta närmare på forskning kring Media Literacy, som är starkt förekommande i de didaktiska delarna i lärarutbildningens medicinriktning. Vi kommer även att föra en diskussion om i vilken skolform denna typ av undervisning mest sannolikt förekommer.

3.1 Från utbildning till arbetsliv

Ann Hedlund (2006) skriver att relationen mellan utbildning och arbete kan beskrivas utifrån två synsätt. Det första har en filosofisk prägel och menar att utbildning är en mekanism för att åstadkomma social tillväxt, och är till för människans inre värden. Skolans roll är att ge en bred social mening samt att visa på vilka konsekvenser som kan uppstå i det nuvarande samhället⁹.

Det andra synsättet representerar en mer praktisk syn, där det är den sociala effektiviteten som utbildning skall ligga till grund för. Fokuseringen är på utbildningens värde i att förbereda studenterna på bästa möjliga sätt inför de krav på kompetens som arbetsplatserna ställer.

Skolan skall bidra med att utveckla specifika skickligheter, beteenden, värderingar och attityder hos studenterna som gör att de möter dessa krav¹⁰.

Om man breddar perspektivet har lärarutbildningen och läraryrket mycket gemensamt med andra utbildningar och yrken. Detta hävdar Fransson (2003) i sina komparativa fallstudier där yrkesgrupperna arkitekter, ingenjörer, sjuksköterskor och officerare studerats. Utgångspunkten i dessa studier har varit att se hur förhållandet mellan teori och praktik ter sig i olika utbildningar och yrken. Med teori menas de utbildningsmoment som sker på högskolor och universitet, medan praktik står för just det rent praktiska, konkreta yrkesutövandet, som studenterna utbildar sig till. Enligt Fransson är det inte sällan svårt för högskolestudenter att se en relevant koppling mellan de kunskaper som ges under utbildningen och det kommande yrket. Man talar då om ett glapp mellan teori och praktik¹¹. Fokuseringen på teori och praktik skiljer sig åt mellan de yrkesgrupper som ingår i studien. Sjuksköterskorna var de som i högst grad resonerat kring teori respektive praktik. Fransson menar att detta delvis kan förklaras med hur sjuksköterskeutbildningen är upplagd; med dels högskoleförlagda moment och dels utbildning vid vårdcentraler och sjukhus. Denna fördelning mellan teoretiskt innehåll som studenten läser in, och praktiskt yrkeskunnande som sker i den reella verksamheten, har många likheter med lärarutbildningen och sedermera läraryrket. Men det faktum att sjuksköterskor, samt lärare och också officerare, har som yrkesroll att arbeta med människor och i och med det hantera mänskliga relationer, blir förhållandet mellan teori och praktik mer betydande¹². För blivande

---

⁹Hedlund, A. (2006)

¹⁰Hedlund, A. (2006)

¹¹Fransson, G. (2003)

¹²Fransson, G. (2003)

arkitekter och ingenjörer, som har helt andra arbetsområden än de ovan nämnda yrkesgrupperna, ser förhållandet mellan teori och praktik annorlunda ut. Gällande ingenjörsutbildningen diskuteras inte begreppen teori och praktik i någon utsträckning, utan omnämns snarare som naturvetenskapliga respektive tekniska ämnen¹³. Arkitektstudenterna i sin tur ansvarar själva för att finna en arbetsplats att praktisera hos, där detta genomförs på fritiden, utanför lektionstid, och därtill utan någon som helst handledning. Utredningar av arkitektutbildningen har visat att praktiken har varit värdefull för studenterna, men från högskolornas håll är det inget reellt utbildningsmoment. Detta skiljer sig markant från exempelvis lärarutbildningen, där praktiken ingår, och där studenterna har varsin handledare. Till skillnad från arkitektutbildningens praktik, är lärarstudenternas praktik både studiemedelsberättigande och högskolepoänggivande¹⁴.

Studien påvisar att både sjuksköterske- och officersyrket prioriterar praktiskt yrkeskunnande med krav på att kunna agera och handla. I utbildningarna för dessa yrken försöker man därför förena teori och praktik. Detta görs genom att använda utbildare som står yrkesverksamheten nära, genom att vara forskare och därmed ha en vetenskaplig koppling, eller genom att vara lärare med tidigare yrkesbakgrund. På samma sätt är lärarutbildningen upplagd, genom att de högskoleförlagda delarna bedrivs av utbildare och forskare, och de verksamhetsförlagda delarna bedrivs av yrkesverksamma lärare inom exempelvis grund- eller gymnasieskola¹⁵.

Ytterligare en aspekt förenar just sjuksköterskeutbildningen med lärarutbildningen, nämligen att det praktiska innehållet minskat under de senaste decennierna. Snarare tenderar utbildningarna att fokusera på kritiskt ifrågasättande, än på vikten av att lära sig yrkesutövande genom deltagande.

Detta har sin grund i ett flertal historiska skiftningar som kommit att prägla strukturen i den svenska lärarutbildningen. Från 1800-talet och fram till tiden efter andra världskrigets slut, karaktäriserades lärarutbildningen av att den lärde överförde kunskaper och erfarenheter till den olärde som därigenom tillämpade dessa. Efterkrigstidens lärarutbildning har däremot formats av en belysning av det vetenskapliga tänkandet. Fransson sammanfattar denna förändring i tre steg; det första på grund av lärarhögskolans start 1956. Att förhålla sig vetenskapligt skrev då in i lärarutbildningens styrdokument. Steg två skedde 1977 då lärarutbildningen blev likvärdig med övriga högskoleutbildningar genom att den infördes i högskolans organisation. Steg tre togs i samband med att grundskollärarutbildningen inrättades. Denna reform med efterkommande revideringar menar Fransson blev ett markerat avståndstagande från traditionen av erfarenhetsöverföring.

Förändringarna i utbildningen har lett till att den idag har som uppgift att utveckla kunskaper om yrket istället för att ge färdigheter i att kunna utöva det. Detta innebär att färdigheterna i yrkesutövandet är svaga under den närmaste tiden efter avslutad utbildning, och därför behöver stöttning. För den nyutexaminerade läraren handlar det exempelvis om mentorskap och introduktionsprogram, som kan liknas vid sjuksköterskornas AT-tjänstgöring¹⁶. Trots avslutad utbildning är man alltså ändå inte fullgott redo för det faktiska arbetet.

---

¹³Fransson, G. (2003)

¹⁴Fransson, G. (2003)

¹⁵Fransson, G. (2003)

¹⁶Fransson, G. (2003)

Enligt Högskoleverket visar arbetsmarknadsstatistiken att inträdet och befästningen på arbetsmarknaden sker allt senare i livet. Generellt beror detta på att man studerar under längre tid än vad som gjorts tidigare. I Högskoleverkets rapport om arbetsmarknad och utbildning från 2003, menar man att steget in på arbetsmarknaden är av en mer diffus karaktär idag än förut. Människor rör sig inte enbart mellan yrken, utan också mellan utbildningar och yrken. Därmed tar det längre tid innan man förankrats på arbetsmarknaden på ett stabilt sätt¹⁷.

I Högskoleverkets rapport publiceras siffror från Statistiska Centralbyrån (SCB), som undersökt vad studenter har som huvudsaklig sysselsättning tre år efter examen, i detta fall avslutad utbildning under läsåret 1998/99, och undersökningsår 2002. De studenter som är flest förekommande i arbete, över 90 procent, är de med en examen inom teknik, ekonomi och juridik. I gruppen studenter som arbetar i en utsträckning strax under 90 procent, återfinns de som har lärar- respektive läkarexamen, samt bland annat högskoleingenjörer och arkitekter. Lägst andel arbetande studenter, 55 procent, är de med en fil.kand. eller fil.mag. i naturvetenskap. Detta kan dock förklaras med att en hög andel är verksamma i forskning¹⁸.

Om man ser sammanhållet över samtliga högskoleutbildade som är i arbete, är 90 procent av dem verksamma inom ett yrke som deras utbildning riktade sig emot. Detta enligt SCB:s undersökning i Högskoleverkets rapport. Gällande arbetslöshet efter examen, varierar siffrorna beroende på vilken utbildning man har. Endast var tjugonde sjuksköterska hade någon gång varit arbetslös, i jämförelse med var tionde civilingenjör och var femte lärare. Enligt undersökningen är sjuksköterskorna också de som varit arbetslösa under kortast tid, i genomsnitt en dryg månad, jämfört med lärarnas tre månader¹⁹.

Tittar vi övergripande på de studier vi nämnt hittills, kan vi se att deras resultat pekar i två riktningar. Samtidigt som lärarutbildningen formas av en allt mer vetenskaplig, teoretisk syn, som tycks distansera sig från den ursprungliga traditionen av erfarenhetsöverföring, visar ett flertal undersökningar på vikten av att ha fungerande praktiska moment, i form av VFU, på lärarutbildningen. Likt Fransson hävdar, har förändringarna i lärarutbildningen medfört att de yrkesmässiga färdigheterna är svaga när studenterna utexaminerats, eftersom de teoretiska, vetenskapligt kritiska synsätten inte gett tillräckliga kunskaper i att faktiskt utöva läraryrket²⁰. Är glappet mellan teori och praktik under utbildningen så pass påtagligt att det avgör hur den utexaminerade läraren klarar att hantera sin yrkesroll? Och hur stor betydelse har förhållandet mellan utbildningen och det faktiska yrket för lärarnas anställningsbarhet på arbetsmarknaden? Med denna statistik över lärarnas nuvarande arbetssituation som grund, vill vi se om denna statistik även gäller de utexaminerade medielärarna som deltar i denna undersökning.

---

¹⁷Furusten, T. (2003) Högskoleverket

¹⁸Furusten, T. (2003) Högskoleverket

¹⁹Furusten, T. (2003) Högskoleverket

²⁰Fransson, G. (2003)

3.2 Media i skolan

Nu har vi beskrivit lärarnas arbetssituation jämfört med andra yrkesgrupper. I denna uppsats är det medielärarnas arbetssituation vi skall undersöka. Därför är det viktigt att presentera hur media tar plats i skolan. Enligt en internationell rapport på uppdrag av UNESCO, har många länder i världen ett klart politiskt mål från statligt håll om att Media Literacy skall vara en del av skolans verksamhet²¹. På nationell nivå här i Sverige skall eleven enligt kursplanen för Mediekunskap 100p på gymnasienivå efter avslutad kurs ha uppnått följande. Eleven skall bland annat:

- Ha kunskap om svensk och internationell mediestruktur och förstå den historiska bakgrunden till dagens mediesituation.
- Känna till begreppet Public Service och dess betydelse i samhället.
- Kunna använda sig av olika kanaler för att söka information och inse vikten av att kritiskt granska denna.
- Känna till och kunna använda sig av fakta ur olika former av medieundersökningar.

Ytterligare ett mål för kursen är att ge eleverna insikt om mediernas påverkan på samhället och deras roll i den demokratiska processen²².

För att kunna motsvara det som kursplanerna kräver, är behovet att undersöka hur man på bästa sätt kan integrera IT-kompetens för lärarstudenterna stort. Detta är gällande för alla lärarutbildningar i Sverige. Utredningen som Utbildningsdepartementet har gjort påvisar att detta i synnerhet är viktigt gällande källkritik och utvecklat kunnande om barns och ungdomars IT-användning.

Hur ser då undervisningen i media ut i dagens skola? Det är inte alltför sällan som uppfattningen om vad mediekunskap är och föreställningen om hur den bör undervisas är otillräcklig. Karin Fogelberg skriver att skolans medieutbildning bör inkludera alla slag av medier. I dagsläget är det ofta påvisat att medieundervisningen fokuserat på enskilda medier och medieinnehåll, exempelvis datorer, TV eller reklam²³.

3.2.1 Media Literacy och Mediepedagogik

UNESCO definierar begreppet Media Literacy som en undervisnings- och läroprocess i skolan där eleven lär sig tillämpa ett kritiskt tänkande gentemot att mottaga och själva producera medier. Media Literacy syftar till att inge kännedom av både individuellt och socialt värde, såväl som ett ansvarstagande förhållningssätt till massmedier, och ett etiskt tänkande kring informationsanvändning²⁴.

---

²¹Domaille, K. & Buckingham, D. (2001) UNESCO

²²Kursplan för Mediekunskap 100p

²³Fogelberg, K. (2005) JMG

²⁴Moore, P. (2008) UNESCO

Enligt UNESCO:s internationella expertpanel inom skol- och utbildningsfrågor, är Media Literacy 2000-talets sätt att undervisa. De menar att Media Literacy förser eleven med ett ramverk i att kunna använda, analysera, värdera och kommunicera med alla former av medier. Media Literacy bygger upp en förståelse för mediernas roll i samhället, och ger väsentliga färdigheter i att undersöka medier, och därtill kunna uttrycka sig genom dem²⁵.

Vidare menar panelen att Media Literacy bör ingå i utbildningen av alla blivande lärare. Målet med att integrera det i lärarutbildningen är att ge studenterna en förståelse för medier, vilket omfattar kunnande om mediernas styrkor och svagheter, deras riktning och prioriteringar, deras roll och inflytande samt deras estetiska uttryck och tillämpning²⁶. Detta för att sedan kunna undervisa i att medvetandegöra eleverna om medier utifrån följande fyra punkter, utan inbördes ordning:

- Mediernas budskap
- Mediernas form
- Mediernas organisation
- Mediernas publik²⁷

I vår undersökning kommer vi att fokusera på punkt ett och fyra. Vi anser att dessa två punkter är av störst betydelse, då de handlar om färdigheter i att kritiskt kunna granska medier, dess innehåll och makt. Det är också dessa komponenter som är förekommande i lärarutbildningen vid JMG. Vi författare är själva medielärarstudenter, och vår erfarenhet efter genomförd verksamhetsförlagd utbildning (VFU), är att denna form av medieundervisning inte prioriteras i skolorna. Fokuseringen tenderar snarare att ligga på det praktiska arbetet.

Detta belyser Rönnberg och påvisar att Mediepedagogik, som ett renodlat teoretiskt ämne, inte existerar i Sverige. På högskolor och universitet ges de pedagogiska inslagen inom medieområdet på produktionspraktisk nivå²⁸. I detta avseende skiljer Sverige sig från flera andra länder i Europa. Enligt Rönnberg har exempelvis våra grannländer Norge och Danmark nått längre i sin fokusering på Mediepedagogik, och i framför allt Tyskland och Storbritannien finns ett flertal professorer i Mediepedagogik vid olika universitet och lärarhögskolor²⁹.

Rönnberg definierar begreppet Mediepedagogik som ett perspektivtagande och perspektivförskjutande synsätt; att när man tar del av medier och dess utbud alltid frågar sig själv ur vems perspektiv det är betraktat. Därtill skall man resonera om medierna kan förstås eller värderas på ett annat sätt om man ser på dem från ett annat håll³⁰.

---

²⁵Moore, P. (2008) UNESCO

²⁶Moore, P. (2008) UNESCO

²⁷Domaille, K. & Buckingham, D. (2001) UNESCO

²⁸Rönnberg, M. (2003)

²⁹Rönnberg, M. (2003)

³⁰Rönnberg, M. (2003)

Vidare påpekar Rönnerberg att svenska politiker, forskare och lärare under 30 års tid varit överens om att behovet av Mediepedagogik i skolan är stort. I samband med nya medietekniska genomslag i samhället, blossar denna debatt upp, men trots det har läroplaner och lärutbildningar inte åtgärdats i en mediepedagogisk riktning³¹.

Mediepedagogik bör enligt Rönnerberg utforska frågor kring ungdomars medievärld som eventuell förändringskomponent på deras utvecklings- och lärandeprocesser, hur barn och ungdomar tänker kring medier, och vad mediemedvetenhet består av. Rönnerberg menar att Mediepedagogiken hör hemma inom Kulturpedagogiken snarare än inom Medie- och kommunikationsvetenskap. Detta motiverar hon med att Kulturpedagogiken avhandlar frågor om hur vi formas av den kultur vi lever i, hur vi lär oss och vad vi lär oss. Det här är perspektiv som även Mediepedagogiken skall utgå ifrån, enligt Rönnerberg. Fokuseringen skall ligga på läroprocesser och olika typer av kunnande; teoretiskt och praktiskt, vetenskapligt och medierat, faktabaserat och fiktivt, formellt och informellt³².

Det är inte medierna utan den unga människan som skall vara det centrala inom Mediepedagogiken, hävdar Rönnerberg. Kunskapen om det egna jaget skall sammanbindas med kunskaper om samhället och medierna³³. För att god mediepedagogisk undervisning skall komma till stånd, bör lärarnas kompetens bestå i att:

- inse vilken betydelse medierna har för barn och unga, och utgå ifrån denna insikt i sin undervisning, både med och utan medier
- kunna kritiskt värdera mediernas utveckling ur ett samhällsperspektiv
- använda det existerande medieutbudet i undervisningen på utförligt och inte bara illustrerande sätt
- integrera aktuella medieteman i anknytning till undervisningens innehåll vid tillfället³⁴

Går vi vidare in på medieundervisningen i skolan bör denna syfta till att bidra till förståelse för hur medierna verkar och fungerar i samhället, samt till människors förståelse för detta. För att kunna förstå mediernas budskap och i sin tur kunna tolka dessa och dess värderingar i de sammanhang de spelar, måste undervisning om hur medier fungerar komma till stånd. I undervisningen bör därför en del viktiga frågor behandlas. Dessa frågor behandlar ämnen som är relevanta att veta, exempelvis vad mediernas globalisering har för konsekvenser, vem som äger medierna, vilka olika underliggande syften som ligger bakom olika mediebudskap, bakomliggande källor, samt vilka intressen ligger bakom medierna och dess budskap – är de kommersiella, kulturella, politiska eller samhällsrelaterade³⁵?

---

³¹Rönnerberg, M. (2003)

³²Rönnerberg, M. (2003)

³³Rönnerberg, M. (2003)

³⁴Rönnerberg, M. (2003)

³⁵Fogelberg, K. (2005) JMG

Anledningen till att medieundervisning i skolan är viktig, har sin befästning i att hjälpa eleverna att få kunskap om sätt att analysera samt kritiskt granska medierna och dess budskap. För att den kritiska granskningen och reflektionen skall få validitet, bör den bygga på elevernas egna erfarenheter av medieproduktion, hur liten eller stor den än må vara. Genom att ha medieundervisning i skolan kan detta bidra till att eleverna inte endast får tillgång till medier i form av praktisk art, utan frodas genom att få egen kunskap för att i sin tur kunna producera och kommunicera sina egna budskap till en publik. I en fungerande medieundervisning som lyfter upp mediernas olika infallsvinklar, hjälper det inte enbart eleverna i deras undervisning och kunskapsinläring, utan även som samhällsmedborgare där yttrandefrihet, delaktighet och engagemang är viktigt för att upprätthålla ett demokratiskt samhälle³⁶.

Oftast saknas tydligt formulerade kriterier för vad elever skall kunna på olika nivåer under deras skolgång. Detta är ett vanligt förekommande problem. Kriterier för hur utvecklingen i ämnet skall vara saknas, och en brist på riktlinjer för hur Mediekunskap skall uppnås råder. Vidare betraktas ofta medieundervisning som ett hjälpmedel för att nå andra mål, snarare än att vara ett mål i sig.

Inom EU:s politiska område gällande utbildning, läggs stor vikt vid ICT (*Information and Communication Technologies*), som kan översättas till informations- och kommunikationsteknologi. Ett antal studier har genomförts om vilken plats detta har i europeiska skolor³⁷. De påvisar att endast en liten andel av skolor i Europa har integrerat informations- och kommunikationsteknologi i undervisningen på ett användbart och välfungerande sätt. Studierna redovisar också att effekten av informations- och kommunikationsteknologi till stor del beror på hur den används i skolarbetet. Mycket ansvar läggs på den enskilde läraren och dennes färdigheter i att tillämpa ICT i sin undervisning och göra detta mottagligt för eleverna. Europeiska kommissionen rekommenderar en organisatorisk förändring på såväl nationell, regional och lokal nivå för att nya arbetsmetoder och bättre undervisningsmaterial skall kunna utvecklas. Kommissionen anser även att lärarutbildningarna i högre grad bör relatera till begreppet ”det livslånga lärandet” för att ge eleverna så användbar och beständig kunskap som möjligt.

3.4 Media - ett resurskrävande ämne?

Lärarutbildningens medieinriktning ger behörighet i att undervisa i gymnasieskolan. Lärare med denna utbildning kan som nämnt tidigare i denna uppsats inkludera medieämnet i andra ämnen, eller undervisa i ämnet Mediekunskap. Mediekunskap hittas som oftast på Medieprogrammet. Detta är en resurskrävande gymnasieinriktning med mycket fokus på medieproduktion. Inriktningen har vanligtvis ett praktiskt innehåll, och kan i och med detta anses vara en kostbar gymnasieutbildning. Medieinriktningen på Lärarprogrammet vid JMG utbildar lärarna till att bli teoretiska medielärare, så sannolikt skall inte skolornas ekonomiska och materiella resurser ha en inverkan på var de utexaminerade medielärarna arbetar. Dock kan det tänkas att ett ämne som är knutet till ordet media lätt kan associeras med medieproduktion och därav tycks behöva stora resurser.

---

³⁶Fogelberg, K. (2005) JMG

³⁷Balanskat, A. & Blamire, R. & Kefala, S. (2006) Europeiska kommissionen

Som en del av våra frågeställningar skall vi undersöka i vilken skolform de utexaminerade medielärarna arbetar. Detta menar vi är relevant då det enligt Skolverket är så att friskolor har större tillgångar än kommunala skolor, och att det då kan tänkas att det är vid friskolor ett flertal medielärare arbetar. I genomsnitt går det exempelvis 1,6 elever per dator i en friskola, medan det är 2,5 elever per dator i en kommunalskola³⁸.

En orsak till att friskolor ofta har en bättre utrustning kan vara att de som skolform är nyare. Friskolorna har sedan 1992 fått kommunalt bidrag och har efter det utvecklats och expanderat snabbt. 1991 fanns det ca 90 friskolor medan det 2008 var 635 stycken. Detta har skapat en ökad konkurrens mellan skolorna och det blir allt mer vanligt att man bland annat delar ut bärbara datorer till eleverna för att göra friskolan mer attraktiv.

Därtill specialiserar friskolor sina program i större utsträckning än kommunala skolor, för att göra skolan mer lockande bland blivande gymnasieelever. Denna typ av resurser finns inte att tillgå i den kommunala skolan. Kan det då tänkas att de medielärare som är anställda i kommunala skolor ofta undervisar i medieteori som ett komplement i andra ämnen? Medan det i en friskola är mer troligt att media undervisas som ett eget ämne? Vi har förhoppningar om att kunna se huruvida denna hypotes stämmer med medielärarnas faktiska arbetssituation. Det är också av relevans att undersöka om lärare med behörighet att undervisa i Mediekunskap har lättare för att få arbete i en friskola. Detta har vi för avsikt att få svar på genom vår webbenkät som vi skall skicka ut till samtliga tjugotvå utexaminerade medielärare vid Göteborgs universitet.

---

³⁸Karlberg, P. (2009) Skolverket

4. Metod och tillvägagångssätt

4.1 Val av metod

För att svara på vårt syfte och våra frågeställningar genomförde vi en kvantitativ undersökning med hjälp av webbenkäter, som riktar sig till samtliga tjugotvå utexaminerade medielärare. Vi valde en kvantitativ undersökningsmetod för att kunna generalisera våra resultat. Vi önskade också att få en överblick över samtliga tjugotvå utexaminerade medielärarnas arbetssituation. Detta hade inte varit möjligt med en kvalitativ undersökning. Eftersom denna kvantitativa undersökning endast sträcker sig till tjugotvå utexaminerade medielärare, kommer vårt sätt att analysera resultaten bli lite annorlunda. Normalt sett skulle man enkelt kunna använda sig av det datoriserade statistikprogrammet *SPSS* för att få fram resultat och procentsatser. I detta fall kommer vi att illustrera de svar vi fått med hjälp av diagram, och sedan presentera svaren exempelvis som ”tretton av de tjugotvå tillfrågade...” Procent är i detta fall inte bärande eftersom det är så pass få personer det handlar om. Som tidigare nämnt ovan vill vi generalisera, men också analysera svaren vi får från våra undersökningspersoner, som i detta fall kommer att bli en mindre typ av kvantitativ analys.

När vi började med vår undersökning var tanken att vi skulle genomföra telefonenkäter. Vår uppdragsgivare föreslog att vi skulle ringa alla utexaminerade medielärare och genomföra enkäten per telefon. Det finns självklart fördelar med att göra telefonenkäter, då man får tala och föra ett samtal med undersökningspersonen ifråga. Men efter ett övervägande i gruppen och diskussion med vår handledare, kom vi fram till att webbenkäter var det bästa alternativet för att få så valida svar som möjligt. Vi ville inte att undersökningspersonerna skulle bli påverkade till att svara ”snällare” eller ge oärliga svar. Vi försökte även sätta oss in i undersökningspersonernas situation, om att det kan vara jobbigt att svara på ett tjugotal frågor ställda från en främmande person. Därför gick vi helt ifrån tanken om telefonenkäter och använde oss av webbenkäter istället.

Vi har genomfört ett totalurval. Vi har tagit med alla lärarstudenter som utexaminerats mellan 2001 och 2008, där en av de två ämnesinriktningarna är Mediekunskap vid JMG vid Göteborgs universitet. Lena Johannison, studieadministratör och studievägledare vid JMG, gav oss en lista på fyrtiosju studenter som under denna period har läst lärarutbildningens medieinriktning. Universitetet har enbart tillgång till studenternas studentmail, som samtliga tilldelas vid påbörjad utbildning, och dit universitetet kontinuerligt skickar studenterna information som kan vara relevant för deras studier. Men då våra svarspersoner är utexaminerade från universitetet, är även deras studentmail-konton avslutade. För att kunna genomföra en webbenkät var vi därmed tvungna att få tag i de utexaminerade studenternas aktuella emailadresser. För att få tag i dessa ringde vi till samtliga av de fyrtiosju personerna som stod på listan vi fått. Då vi ringde till personerna fick vi kännedom om att fjorton av dem ännu inte var klara med sin utbildning. Fyra personer hade hoppat av utbildningen, och en hade aldrig ens varit lärarstudent. Sex av personerna fick vi inte tag på över huvud taget, då universitetets kontaktinformation inte längre var aktuell. Dessa personer var heller inte registrerade med adress eller telefonnummer i någon databas (www.ratsit.se, www.eniro.se, www.hitta.se, www.118100.se) vad vi kunde hitta. Detta innebär att vi i denna undersökning har tjugotvå undersökningspersoner som har fått ta del av vår webbenkät. Vi har valt att endast rikta oss till de lärarstudenter som är helt utexaminerade från universitetet.

Detta eftersom vår undersökning syftar till att få kunskap om de utexaminerade medielärarnas arbetsituation och hur relevant utbildningen varit för dem. Med detta krävs att de som svarar på våra enkäter är färdiga med sina studier och har börjat arbeta.

4.2 Webbenkät

Vi använde oss av det WebSurvey-program, som också JMG använder, till att skapa webbenkäten. I detta Survey-program formulerade vi ett antal frågor för undersökningspersonerna att svara på. Webbenkäten består av tjugosju frågor. Dessa är fördelade både på envalsfrågor i form av att svarspersonerna får svara på ett alternativ per fråga, och flervalsfrågor där undersökningspersonen kan fylla i fler alternativ som bäst beskriver dennes situation. Vidare består frågorna även av öppna frågor, samt frågor som ger möjlighet att motivera sitt svar från föregående fråga. Vi delar upp frågorna efter olika teman som vi ansåg bäst kunna ge svar på de frågeställningar och syfte vi presenterat i början av vår uppsats. De olika teman som enkäten är uppdelad i är: *Utbildningen*, *VFU* och *Nuvarande arbetsituation*.

För att få svar på vår första frågeställning: *"Tillgodoser medielärarytbildningen de specifika behov som arbetsmarknaden kräver?"*, har vi först delat upp frågorna i olika teman som i sin tur hänger ihop med utbildningen och VFU. I fråga ett till sex behandlas frågor om utbildningen i allmänhet och undersökningspersonens inställning gentemot denna. I fråga sju till nio behandlas frågor om VFU och undersökningspersonernas inställning till denna, och hur den hjälpt dem i deras nuvarande arbetsliv. (Se bilaga)

För att få svar på vår andra frågeställning: *"Har de nyexaminerade medielärarna fått ett arbete som motsvarar deras mediebildning?"*, riktar vi frågorna elva till tjugotvå till de undersökningspersoner som arbetar som lärare. Vi frågar om deras arbetsituation och inställning till denna samt hur utbildningen varit relevant i deras arbetsituation. Fråga tio är ställd till dem som inte arbetar som lärare, för att ta reda på varför de inte är verksamma i yrket. (Se bilaga)

4.2.1 Formulering av frågor

Frågorna i enkäten har vi medvetet valt att sätta i en viss ordningsföljd. Vi vill att svarspersonerna först skall svara på de generella frågorna, frågor som sträcker sig till alla utexaminerade medielärarytstudenter. Därför formulerar vi i Grupp 1 de första tre frågorna (i ordningsföljd) utifrån det år de tagit ut examen, vilka ämnen de är behöriga i samt om de har fått arbete som lärare. I och med att vi ställer frågan om de arbetar som lärare tidigt i enkäten, kommer vi att kunna urskilja vem som verkligen arbetar som lärare och inte. De som svarar att de arbetar som någon typ av lärare kommer att få svara på fler frågor än de som inte arbetar som lärare av något slag. De som inte arbetar som lärare kommer inte att få svara på frågorna som rör utbildningens relevans i yrkeslivet, utan kommer bara att få frågor som rör utbildningstiden samt en sista fråga varför de inte arbetar som lärare i nuläget. Vi följer detta upplägg eftersom vi inte, i denna undersökning, riktar oss till de som inte arbetar som lärare. Vi känner dock att det är relevant att få reda på varför de inte arbetar som lärare.

Vi ställer i Grupp 2 frågorna 4 till 6 som rör utbildningen och undersökningspersonernas uppfattning om utbildningen, dess relevans och deras inställning till utbildningen. I en av frågorna ställer vi frågan i vilken utsträckning medicinriktningen på JMG motsvarade de förväntningar undersökningspersonerna hade på Innehållet i kurserna, VFU och Ämnesdidaktik. Denna fråga vill vi skall ge svar på undersökningspersonernas inställning till de olika momenten i utbildningen. I de två följande frågorna ber vi svarspersonerna att uppge i vilken grad de är nöjda med att ha läst inriktningen Medicin på Lärarprogrammet, motivera sina svar samt om de skulle rekommendera medicinriktningen till någon som funderar på att utbilda sig till lärare vid Göteborgs universitet?

Nästa grupp frågor i Grupp 3, handlar frågorna 7 till 9 om VFU i utbildningen. Dessa frågor ställs för att kunna få svar på huruvida VFU-perioderna inom medicinriktningen varit relevant samt undersökningspersonernas inställning till denna. Vi ställer denna fråga eftersom vi även anser det intressant att se om svarspersonerna fått arbete på sin VFU-skola efter avslutad utbildning, eller om det har haft någon betydelse för svarspersonens arbetssituation överhuvudtaget.

De nio första frågorna ställs till alla undersökningspersonerna, vare sig de arbetar som lärare i dagsläget eller inte. Fråga 10 (Grupp 4) ”*Av vilken anledning/vilka anledningar arbetar du inte som lärare?*” ställs enbart till de som inte arbetar som lärare av något slag. Eftersom vi vill få svar på varför de inte arbetar som lärare, finns det olika svarsalternativ som kan bockas för. Ett av svarsalternativen är en öppen fråga där de kan själva skriva in anledningen till att de inte arbetar som lärare.

Resterande frågor i enkäten riktar sig till de undersökningspersoner som arbetar som lärare av något slag. I Grupp 5 skall frågorna 11 till 15 ge svar på vilken typ av skola svarspersonerna arbetar, vilket stadium, anställningsform svarspersonen har, hur länge det dröjde innan de fick arbete samt hur de fick kännedom om deras nuvarande arbete. Här vill vi även få svar på om de arbetar på en kommunal skola eller på en friskola. I vår andra frågeställning i denne undersökning ställer vi en fråga om det finns en skillnad på om svarspersonen arbetar på en kommunal skola eller friskola. Vi vill kunna få ett resultat över detta för att kunna se om vi kan urskilja ett samband och därmed få svar på vår frågeställning.

Avslutningsvis ställer vi i Grupp 6 frågorna 16 till 22 som rör den medieundervisning som svarspersonerna bedriver, deras inställning samt användning av olika former av medier. Med dessa frågor vill vi ta reda på hur väl medicinriktningen på JMG utbildar och förbereder de utexaminerade i att utöva ett arbete som motsvarar det som krävs i yrkessituationen. Eftersom vi är osäkra på om de olika lärarna undervisar i Medicin eller i deras andra ämne, är det viktigt att vi får svar på i vilket ämne de huvudsakligen undervisar i. Ibland faller det sig så att även fast man har utbildning inom två specifika ämnen, kan komma att undervisa i ett helt annat ämne än det som man är behörig inom.

4.2.2 Bortfall

Enkäten skickades ut måndagen den 4 maj och undersökningspersonerna fick sedan två veckor på sig att svara, med slutdatum måndagen den 18 maj. Efter en vecka hade vi fått in fjorton svar av de tjugotvå personer som enkäten var skickad till. Måndagen den 11 maj skickade vi ut ett påminnelsebrev till de åtta som då fortfarande inte hade svarat. Onsdagen den 13 maj hade dessa fortfarande inte svarat på enkäten, och därför skickade vi ut en andra påminnelse. Måndagen den 18 maj hade vi fått in totalt sexton svar, detta innebär ett bortfall på sex personer. Vad detta bortfall beror på, är till stor del svårt för oss att med säkerhet säga. Då vi talade med samtliga undersökningspersoner via telefon för att inhämta deras emailadresser, var alla positiva till att svara på enkäten. Trots detta kan bortfallet bero på att vi missuppfattat stavningen av personernas emailadresser, då vi frågade om dessa per telefon. Om så är fallet innebär det att någon eller några inte har fått enkäten över huvudtaget. Men huruvida detta stämmer kan vi inte svara på. En av svarspersonerna vet vi med säkerhet att inte har kunnat svara på enkäten. Hon har via email uttryckt att hon har haft tekniska problem med enkäten och har därför inte kunnat lämna in sina svar. Om det är flera av svarspersonerna som har haft detta problem vet vi ej. Bortfallet kan även bero på deras egna, personliga omständigheter och tillfälligheter. Det kan exempelvis förklaras med förhinder på grund av sjukdom eller resa, eller de helt enkelt glömt att svara på enkäten.

4.2.3 Utvärdering av enkät

Överlag är vi nöjda med enkätens utformning och de svaren vi har fått. Flertalet av frågorna är konkreta och lätta att läsa av. Dock är det några som vi upptäckt är otydligt formulerade, efter att vi har fått in resultaten och kunnat granska dem. Ett exempel på en sådan fråga är nummer 3: *"Har du fått arbete som lärare efter utbildningen"*. I denna fråga är ett av svarsalternativen: *"Ja, som annan typ av lärare"*. Tre personer har svarat detta alternativ. Så här i efterhand hade det varit bättre att formulera detta alternativ annorlunda, eventuellt genom att ha låtit svarspersonerna specificera sina svar. Samma sak gäller även för fråga 15, där frågan lyder som följande: *"I vilket stadium arbetar du?"*. Likaså borde det i denna fråga vara möjligt att specificera svarsalternativet *Annat*. Bland de som har svarat *Annat* vet vi inte om de arbetar inom exempelvis vuxenutbildning, folkhögskola eller liknande. I fråga 24 frågar vi om vilken typ av undervisningsmaterial de yrkesverksamma lärarna använder i sin undervisning. Där har nio personer svarat att de använder läroböcker, som var ett av alternativen. En av våra tankar bakom denna fråga, var att vi tror att det inte finns så många läroböcker för den teoretiske medieläraren att tillgå. Därför är det av intresse att se vad de faktiskt använder i sin undervisning. Med tanke på detta, hade det varit lämpligt om vi bitt svarspersonerna att också här specificera vilka böcker de använder. Handlar det om specifika medieböcker, eller böcker som är anpassade för andra ämnen, till exempel Samhällskunskap eller Svenska?

De frågeformuleringar vi här har påpekat, är enbart detaljer. Frågorna har fungerat och svaren är användbara, otydligheten till trots. De kommer inte att ha någon negativ påverkan på det slutgiltiga resultatet.

4.2.4 Utvärdering av undersökningen

Undersökningen vi genomfört är vi överlag nöjda med. Vårt syfte med undersökningen har varit att få kunskap om medielärostudenternas arbetssituation efter dem är färdiga med sin utbildning samt om de bedömt att utbildningen varit relevant för deras framtida arbetsliv. Vi anser att vi med denna undersökning har kunnat få en bra övergripande bild av hur deras arbetssituation ser ut i dag. Det vi dock skulle ha önskat är att fler svarspersoner skulle deltagit i undersökningen. Eftersom vi inte fick in svar från alla och att de redan från början var så få, lämnar detta oss fortfarande lite fundersamma på om detta är ett generaliserbart resultat. Trots det är validiteten förhållandevis hög, då vi fått många svar från de få undersökningsspersoner vi hade att utgå ifrån. I enkäten har vi ett antal öppna frågor som ger undersökningen en bredd och ett djup. Dessa öppna frågor har gett svarspersonerna möjlighet till att mer utförligt uttrycka sig. Det har gett oss en djupare förståelse kring hur deras arbetssituation faktiskt ser ut och med detta hjälpt oss att bättre kunna svar på vårt syfte och frågeställningar.

5. Resultat

Här följer en sammanställning av de svar vi fått från webbenkäten. Svaren har vi delat in i motsvarande grupper som webbenkäten följer. Sedan 2001 har sammanlagt tjugotvå studenter erlagt en lärarexamen där en av de två inriktningarna är Mediekunskap. Vi har dock fått ett bortfall från dessa tjugotvå på sex personer, därmed redovisar vi resultat från sexton svarspersoner. Vi börjar med att redovisa resultaten från de frågor som rör svarspersonernas nuvarande sysselsättning.

5.1 Nuvarande sysselsättning

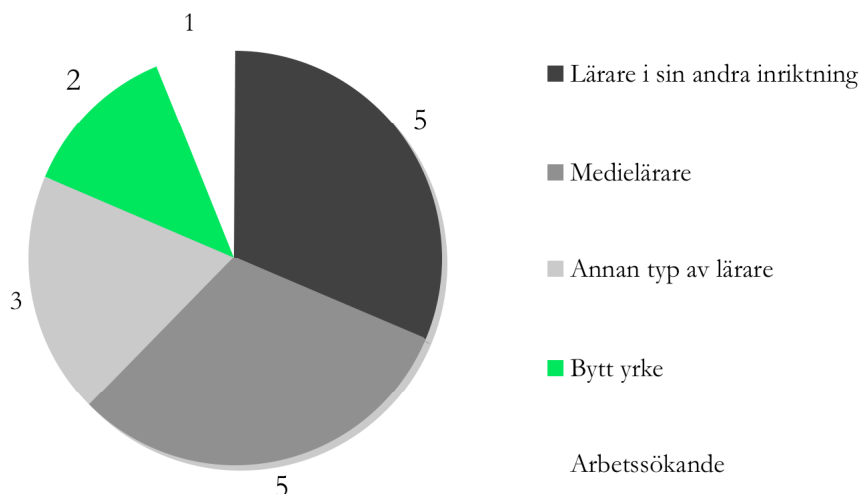
Av de svar som vi fått från vår enkät visar det sig att tretton av de sammanlagt sexton svarspersonerna idag är yrkesverksamma lärare. Två har bytt yrke, där en av de två uppger att skälet till yrkesbytet beror på avsaknaden av lärartjänster i dennes undervisningsämnen. Den andra personen svarar att den har tappat tron på lärarutbildningen, men ville ändå bli någon form av lärare, och studerar nu därför till trafiklärare. En av svarspersonerna är fortfarande arbetssökande och säger som följande:

”Arbetsmarknaden för medielärare är stendöd i Sverige, men Mediekunskap såsom ett kunskapsämne inom universitetsramen är nog så intressant.”

Arbetssökande medielärare, utexaminerad 2006.

Fem av de tretton som är yrkesverksamma lärare arbetar som medielärare. Fem av de tretton lärarna undervisar i sitt andra undervisningsämne. Samhällskunskap, följt av Historia och IT, är de vanligast förekommande andraämnena. Samtliga tre har en relevant koppling till Mediekunskap gällande ämnesinnehållet, och kan därför ses som en populär examenskombination tillsammans med Mediekunskap.

Två arbetar som *annan typ av lärare*, vilket handlar om att inte vara verksam som medielärare, eller som lärare i sitt andra undervisningsämne. Den ene av dessa två arbetar som lärarcoach i en kommunal gymnasieskola. Den andre är verksam som förskollärare, och söker efter ett mer lämpligt arbete som motsvarar dennes behörighet.

Figur 1: Svartspersonernas nuvarande sysselsättning. (Angivet i antal personer, total andel svartspersoner 16)

Ett flertal, nio av de tretton yrkesverksamma lärarna uppger att de i sin nuvarande sysselsättning, utöver sin huvudsakliga undervisning, även undervisar i ämnen där de saknar behörighet. Exempel på ämnen som lärarna uppgett där de undervisar utan behörighet, är Projekt och Företagande, Matematik, Religion och Engelska. Det handlar även om praktiskt lagda medieämnen, som bland annat Digital bildhantering och Grafisk kommunikation samt Webbdesign.

Nio av de tretton yrkesverksamma lärarna arbetar i kommunala skolor. De allra flesta arbetar på gymnasienivå, åtta av de tretton lärarna. Tre är verksamma inom grundskolans årskurs 7 – 9. En arbetar i *annan skolform*, vilket kan innebära exempelvis vuxenutbildning eller folkhögskola, och en arbetar i förskolan. Vidare arbetar fyra av de tretton lärarna på friskolor. Samtliga av dessa lärare arbetar på gymnasienivå.

Om vi tittar på de tretton svartspersoner som idag är yrkesverksamma lärare, svarar deras nuvarande sysselsättningar väl mot den skolform som inriktningen Mediekunskap på Lärarprogrammet riktar sig mot. Som vi nämner i teorikapitlet, finns Mediekunskap som undervisningsämne allt som oftast på gymnasieskolornas Medieprogram. Därmed är detta kanske den mest naturliga arbetsplatsen för en medielärare. Enligt vår undersökning är det också inom just gymnasieskolan som de flesta lärarna är verksamma.

5.1.1 Medieinriktningens relevans för den nuvarande sysselsättningen

Flertalet av de svartspersoner som i dag arbetar som lärare, anser att inriktningen Mediekunskap på Lärarprogrammet, är i *högsta grad* eller *ganska hög grad* relevant för deras nuvarande sysselsättning. Fem av de tretton yrkesverksamma lärarna menar att medieinriktningen är relevant i *liten grad* eller *inte alls* relevant för deras nuvarande sysselsättning.

Bland de svartspersoner som anser att medieinriktningen är relevant för deras nuvarande sysselsättning, motiverar de sina svar med att de arbetar som medielärare, eller tillämpar ett mediekritiskt synsätt i undervisningen av sitt andra ämne.

"Jag undervisar i Mediekunskap och Mediekommunikation. Men det är även relevant i ämnet Historia. Medieperspektivet borde ingå i samtliga kurser genomgripigt."

Lärare i Mediekunskap och Historia, utexaminerad 2006.

De flesta av de tretton yrkesverksamma lärarna anser att behörigheten i att undervisa i Mediekunskap var en fördel för dem när de sökte arbete. Fem av de tretton personerna anger i sina svar att behörigheten har varit *helt avgörande*. Fyra av dessa fem arbetar i dag som medielärare, och en arbetar som lärarcoach.

Fyra personer menar att behörigheten i Mediekunskap varit en fördel till *viss del*. Av dessa arbetar två som medielärare, en som IT-pedagog och en som lärare i Samhällskunskap. Tre av de tretton lärarna svarar att behörigheten inte var en fördel alls, då de fick arbete på grund av sin andra ämnesinriktning. En av personerna är verksam som förskollärare, och i detta arbete har hennes behörighet inte varit relevant på något sätt. Denne svarsperson söker fortfarande efter ett mer lämpligt arbete som motsvarar personens utbildning och ämnesbehörighet.

De svarspersoner som idag är verksamma som medielärare, menar i större utsträckning än övriga lärare, att medieinriktningen varit till en fördel vid arbetssökandet. En anledning till detta kan vara att tjänsten de sökt, efterfrågar de teoretiskt lagda mediekunskaper som de utexaminerade lärarstudenterna vid inriktningen Mediekunskap besitter. Detta gör i sin tur att de vid anställning får utförligare utrymme till att bedriva undervisning som grundar sig på de färdigheter de fått med sig från medieinriktningen, vilket medför att utbildningen känns relevant. För de medielärare som inte anser att medieinriktningen varit särskilt relevant för deras nuvarande sysselsättning, kan det grunda sig på att deras lärartjänst är av mer praktisk art, med fokus på medieproduktion snarare är teoretiskt format undervisningsinnehåll som motsvarar deras utbildning vid JMG. För de svarspersoner som undervisar i sitt andra ämne, kan det vara svårt att integrera medieämnet. Därmed blir inte medieinriktningen på lärarutbildningen relevant i så hög utsträckning för dem heller.

"Det måste till en kurs i skolorna som lägger huvudfokus på MKV. Man riskerar att bara få en "halv" utbildning där ens kunskaper bara finns delvis i andra ämnen."

MKV-student, utexaminerad 2008. Har bytt yrke, studerar nu till trafiklärare.

5.2 Medieanvändning i undervisningen

I webbenkäten har vi frågat de utexaminerade medielärarstudenterna om de på något sätt använder medier i sin undervisning. För fem personer utgör medier ett innehåll i deras andra undervisningsämne, då de till viss del tillämpar medieundervisning på sådant sätt. Två svarspersoner undervisar i rena medieämnen, medan tre personer undervisar i både rena medieämnen, samt använder medier i deras undervisning i andra ämnen. Tre av de tretton yrkesverksamma lärarna uppger att de inte arbetar med medier alls i sin nuvarande sysselsättning.

De tretton som idag är verksamma som lärare, fick frågan på vilket sätt de använder medier i sin undervisning. Svarspersonerna gavs fyra alternativ:

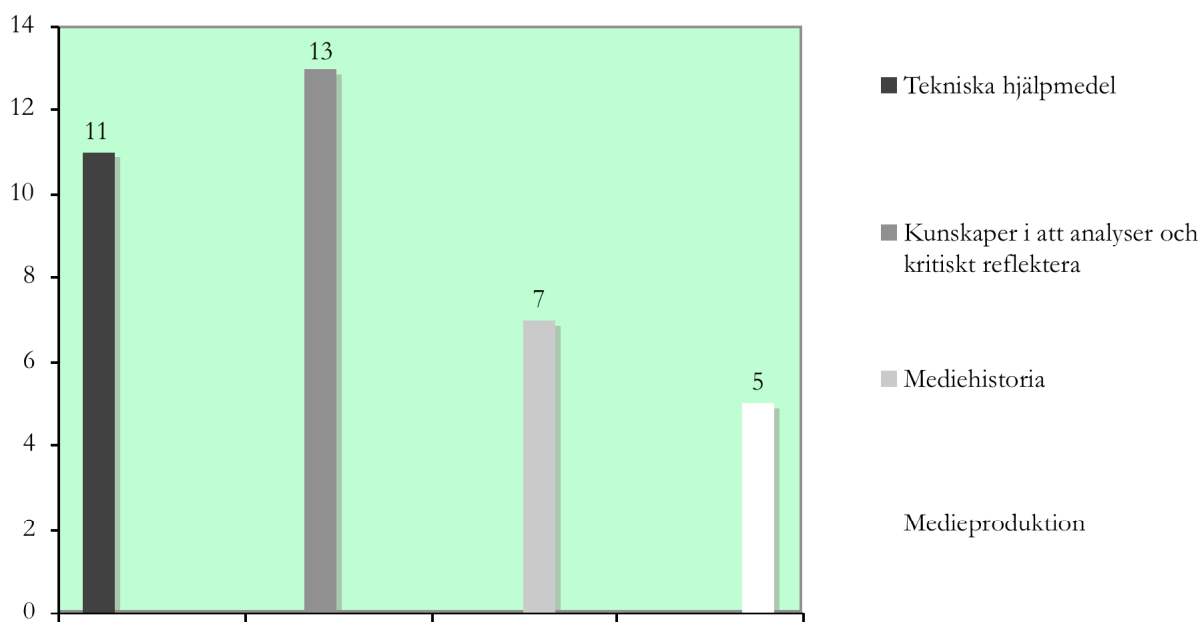
- Tekniska hjälpmedel som exempelvis PowerPoint, Internet och UR.
- Tillämpning av kunskaper i att kunna analysera och kritiskt reflektera över mediebudskap.
- Undervisning i Mediehistoria och Medieteori.
- Undervisning i Medieproduktion.

De allra flesta, elva av de tretton yrkesverksamma lärarna, använder tekniska hjälpmedel så som PowerPoint, Internet och UR i undervisningen.

En viktig komponent i medieläro utbildningen vid JMG är att utveckla färdigheter i att kritiskt kunna granska mediernas innehåll. Som vi nämnt i tidigare kapitel är detta en av de främsta uppgifterna den teoretiske medieläraren har i sitt arbete. Trots att tre av de tretton yrkesverksamma lärarna säger att de inte arbetar med medier i sin undervisning, tillämpar samtliga lärarna, oavsett undervisningsämne kunskaper i att analysera och kritiskt reflektera över mediebudskap. Utöver detta undervisar sju av de tretton lärarna i Mediehistoria och Medieteori.

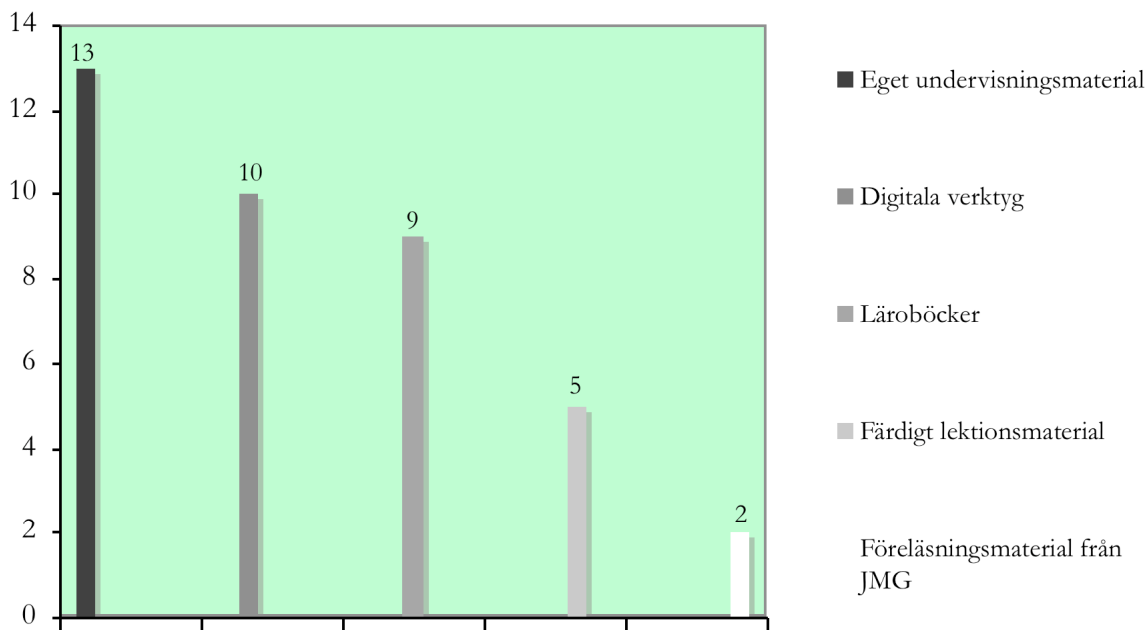
Fem personer arbetar med Medieproduktion i sin undervisning. Trots att inriktningen Mediekunskap på Lärarprogrammet är teoretiskt lagd, är alltså knappt hälften av de tretton lärarna verksamma med praktisk medieundervisning.

Fyra av lärarna uppger att de tillämpar samtliga fyra alternativ i sin undervisning.

Figur 2: De yrkesverksamma lärarnas medieundervisningssätt. (Angivet i antal personer, total andel svarspersoner 13)

Samtliga tretton lärare skapar eget undervisningsmaterial. Tio svarspersoner använder digitala verktyg, som exempelvis YouTube på Internet, och fotografering. Nio personer använder sig av läroböcker i undervisningen. Fem av lärarna använder färdigt lektionsmaterial som de hämtar från nätet. Exempel på sådana sidor som producerar underlag för lektionsupplägg är lektion.se och mediasmart.se. Fem svarspersoner anger att de använder annan typ av undervisningsmaterial, som i detta fall innebär bland annat reklam, bloggar och tidningsinsändare. Två av svarspersonerna uppger även att de använder föreläsningssanteckningar från studietiden på JMG.

Figur 3: De yrkesverksamma lärarnas undervisningsmaterial ur mediesynpunkt. (Angivet i antal personer, total andel svarspersoner 13)

Med tanke på att inriktningen Mediekunskap på Lärarprogrammet fokuserar på teoretiskt innehåll, är det kanske föga förvånande att samtliga tretton yrkesverksamma lärare – oavsett undervisningsämne, anställningsform och åldersinriktning - tillämpar kunskaper i att analysera och kritiskt reflektera över mediebudskap i sin undervisning. Media Literacy utgör det ämnesdidaktiska inslaget på medieinriktningen, och detta har alltså fått genomslag hos de utexaminerade studenterna. Den undervisnings- och läroprocess som Media Literacy definieras som, åsyftar att inge kännedom av både individuellt och socialt värde, såväl som ett ansvarstagande förhållningssätt till massmedier, och ett etiskt tänkande kring informationsanvändning³⁹. Detta tycks de nu verksamma lärarna tagit fasta på. Att de främjar mediekritiskt undervisningsinnehåll kanske kan ge en förklaring till att samtliga svarspersoner också skapar eget undervisningsmaterial. Likt vi nämner i teorikapitlet, tenderar

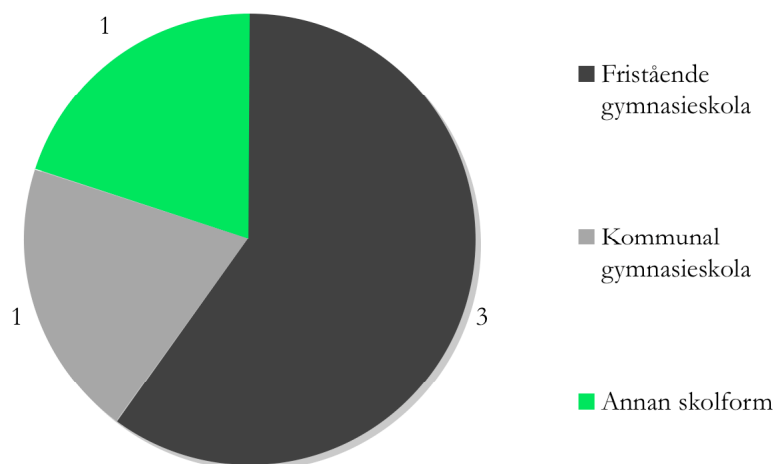
³⁹Moore, P. (2008) UNESCO

medieundervisningen att fokusera på enskilda medier och medieinnehåll, exempelvis datorer, TV eller reklam⁴⁰. Då medieundervisning ofta är av praktisk art, och kanske rent av ett verktyg i annan undervisning, kan läroböcker eller färdigt lektionsmaterial vara bristfälliga gällande det analytiska, perspektivtagande och reflekterande innehållet.

För att kunna bedriva mediekritisk undervisning är dock digitala och visuella verktyg som exempelvis PowerPoint och YouTube goda hjälpmedel för att göra ämnesinnehållet intressant och greppbart för eleverna. Även detta är utbrett hos de utexaminerade lärarstudenterna, där de allra flesta använder denna typ av arbetsätt. Att fem personer, trots sin teoretiska medieläro utbildning, arbetar med medieproduktion, kan förklaras med deras andra undervisningsämnen, som möjliggör undervisning med praktiska inslag.

5.3 Medielärarna – deras ämnen och anställningar

Tre av de fem medielärarna arbetar i en fristående gymnasieskola. Samtliga tre har en tillsvidareanställning på heltid. Enbart en av de fem medielärarna arbetar i en kommunal gymnasieskola. I jämförelse med sina ovan nämnda kollegor som är verksamma inom friskolan, är denne person anställd som deltidsvikarie. En av medielärarna arbetar i en *annan skolform*, vilket innebär att denne är verksam inom undervisning utanför kommunal eller fristående skola. Likt vi nämnt tidigare, kan detta röra sig om exempelvis vuxenutbildning eller folkhögskola. Personen i fråga är visstidsanställd med deltidsvikariat.

Figur 4: De olika skolformer som de yrkesverksamma medielärarna arbetar inom. (Angivet i antal personer, total andel svars personer 5, enbart medielärare)

⁴⁰Fogelberg, K. (2005) JMG

En slutsats vi kan dra av vår studie är att den teoretiske mediäläraren tycks vara mer eftertraktad inom friskolan än inom den kommunala skolan. Detta kan bero på flera komponenter. En förklaring kan vara att friskolor drivs av företag eller privata aktörer, som av marknadsföringsskäl har en fördjupad förståelse för mediernas makt och betydelse. Till följd av denna förståelse prioriterar man en mer specialiserad undervisning i rena mediekurser, där det finns plats för det teoretiska och kritiska innehållet. Helt enkelt kan det vara så att fristående skolor tenderar att besitta bättre kunskaper om mediebegreppet än vad kommunala skolor gör. En annan aspekt kan vara att den kommunala skolan har fler krav att fylla på sin verksamhet. Den kommunala skolan skall vara tillgänglig för alla, och alla ämnen skall ges lika prioritet. Den enskilda kommunen tillåts inte att genom eventuella egna intressen forma den kommunala skolan i viss riktning. I och med att de ekonomiska och materiella resurserna skall fördelas jämnt över hela undervisningsverksamheten, i allt från Idrott via Hemkunskap och Biologi, till Bild och Musik, kan det bli svårt att utveckla den resurskrävande mediekompetensen när den kommunala skolbudgeten är liten. När den fristående skolan kan inhämta sina erfarenheter från näringslivet och marknadsföring, får den kommunala skolan snarare förlita sig på vad som skall uppfyllas enligt styrdokumentet, bland annat de för Mediekunskap 100p på gymnasienivå⁴¹. Då dessa är något diffust formulerade, och därmed öppnar för en friare tolkning av hur målen skall nås, är det möjligt för rektorer och skolledning vid kommunala skolor att förbise behovet av god medieundervisning. Ansvar för att målen uppfylls kan då till stor del hamna hos den enskilde läraren.

5.4 Utbildningen

Gemensamt för alla som läser lärarutbildningen vid Göteborgs universitet är att alla läser tre terminer allmän didaktik, och två valfria ämnesinriktningar. De två ämnesinriktningar till svarar de ämnena studenterna kommer att efter avslutad utbildning bli behöriga i att undervisa i.

Det vanligast förekommande undervisningsämnet i kombination med Mediekunskap är Samhällskunskap. Sex av de sexton svarspersonerna är behöriga i att undervisa i dessa ämnen. Fyra personer har en ämneskombination av Historia och Mediekunskap i sin examen. Två personer har IT som sin andra inriktning. En är utbildad bildlärare och en har behörighet i att undervisa i Svenska. Två av svarspersonerna har inte uppgett vad deras andra inriktning är.

Flertalet svars personer är *i hög grad* eller *ganska hög grad* nöjda med att ha läst inriktningen Mediekunskap på Lärarprogrammet. Elva av sammanlagt sexton personer har svarat dessa alternativ. Fyra personer är *i liten grad* nöjda med att ha valt medieinriktningen som en del av sin utbildning. En av de sexton svars personerna är *inte alls nöjd* med att ha läst Mediekunskap.

Enligt vår enkät är svars personerna gällande utbildningens upplägg mest nöjda med kursernas innehåll. Hela femton personer anser sig *i hög* eller *ganska hög grad* nöjda med kursinnehållet på medieinriktningen. En person har ingen uppfattning. Med kursinnehåll menas föreläsningar, seminarier och examinationer. Citatet nedan beskriver en av svars personernas inställning till innehållet i kurserna:

---

⁴¹Kursplan för Mediekunskap 100p

"Även om jag inte är medielärare idag så tyckte jag att kurserna på MKV var otroligt lärorika samt att det var bra föreläsare."

Utexaminerad lärare i Mediekunskap och Historia 2006. Har idag bytt yrke.

De studenter som läser lärarutbildningens medieinriktning läser till största delen tillsammans med de studenter som är antagna till kursen Medie- och Kommunikationsvetenskap vid JMG. Lärarstudenterna har dock vissa egna moment, där framför allt ämnesdidaktiken i utbildningen kommer in. Gällande didaktikinslagen i utbildningen är svarspersonerna inte lika positiva som de är till kursernas innehåll. Elva personer är i *inte särskilt hög grad* eller *inte alls* nöjda med hur ämnesdidaktikmomenten motsvarar deras förväntningar på utbildningen. Följande citat skildrar inställningen hos de flesta av svarspersonerna:

"Kopplingen till MKV inom läraryrket var vag. Upplevde aldrig att man kunde praktisera kunskaperna fullt ut eftersom MKV inte finns som renodlat skolämne/kurs."

MKV-student, utexaminerad 2008. Har bytt yrke, studerar nu till trafiklärare.

"Bra kursinnehåll, men alldeles för lite ämnesdidaktik."

Lärare i Mediekunskap och Svenska, utexaminerad 2008.

Åtta av de sexton svarspersonerna svarar *ja* på frågan om de rekommenderar denna utbildning till blivande studenter. Bland dem som är positiva, motiverar bland annat sina svar med att de anser att det teoretiska medieämnet som sådant är av samhällsrelevans, och därför en viktig beståndsdel i skolan. Citatet nedan visar en sådan inställning:

"Kunskaperna inom inriktningen Mediekunskap gör att jag dagligen kan bemöta eleverna där de är, i deras värld."

Lärare i Mediekunskap och Historia, utexaminerad 2006.

Dock väger det jämt mellan huruvida man rekommenderar medieinriktningen eller inte. Lika många, åtta personer, är negativt inställda och rekommenderar den inte. Den mest förekommande motiveringen från dessa, är att de anser det vara svårt att få jobb. Så här svarar en av personerna i undersökningen:

"Svårt att få arbete, ovanligt ämne och rektorerna ser ofta Mediekunskap som ett praktiskt ämne. De förstår sällan vad man undervisar i".

Lärare i Mediekunskap och Historia, utexaminerad 2007.

I stort sett är de utexaminerade medielärarna nöjda med sin utbildning vid JMG. Som i Jarlbro utvärdering av medieinriktningen visar också vår undersökning att studenterna överlag är nöjda med utbildningens kursinnehåll och föreläsare. Dock har vi likt som Jarlbro kommit fram till att det råder ett starkt missnöje då det kommer till ämnesdidaktiken. I Jarlbro utvärdering skriver hon att de lärare som utbildar på medieinriktningen, hävdar att de har försökt att fläta in de ämnesdidaktiska komponenterna i utbildningen. Dock kan Jarlbro inte nämnvärt se att detta dokumenterat någonstans⁴². Det som både Jarlbro utvärdering och vår undersökning visar på är att det är ett glapp mellan den teoretiska vetenskapliga värden på medie- och kommunikationsvetenskap, och det mer praktiska förhållningssättet som lärarstudenterna efterlängtar.

Att flerparten av de utexaminerade medielärarstudenterna inte är nöjda med ämnesdidaktiken på medieinriktningen, visar att den inte varit fullgod. Likt vi redovisar i teorikapitlet är det ofta svårt för studenter att tydligt se hur de kunskaper som de inhämtar under sin utbildning sedan skall komma till praktisk användning när de börjar arbeta⁴³. Detta är särskilt komplext när det gäller lärarutbildningen, främst genom de förändringar som utbildningen har genomgått. På grund av att lärarutbildningen alltmer präglas av vetenskapligt tänkande och teoretiska kunskaper om yrket i sig, ges allt mindre utrymme till de väsentliga delarna, praktik och didaktik, som berör hur yrket skall utövas. Detta gör att kopplingen mellan utbildning och arbetsliv blir svag⁴⁴.

En anledning till att så många av svarspersonerna är missnöjda med hur ämnesdidaktiken har fungerat under utbildningen, kan vara att den inte är nog omfattande. På detta område visar inriktningen Mediekunskap vid JMG att den till punkt och pricka följer strömmen gällande lärarutbildningens riktning mot ett mer vetenskapligt och mindre yrkesutövande synsätt. Ytterligare en anledning till svarspersonernas missnöje kan vara att didaktikinslagen inte påvisar tillräckligt väl hur de teoretiska mediekunskaperna som lärarstudenterna inhämtar, kan läras ut som undervisningsinnehåll. Att man fokuserar för mycket på ”om” och för lite på ”hur”.

En möjlig aspekt är att medielärarstudenterna kan ha svårt att definiera sin yrkesroll. Ämnesdidaktiken på medieinriktningen utgörs till stor del av begreppet Media Literacy. Som vi återkommande nämnt tidigare, har detta begrepp som syfte att genom undervisning inge eleverna kunskaper i att analysera och kritiskt granska mediernas innehåll och budskap⁴⁵. När medielärarutbildningen å ena sidan har ett sådant teoretiskt orienterat innehåll, och medieundervisningen i skolorna å andra sidan tenderar att baseras på praktiskt innehåll, kan det vara oklart för den teoretiske medieläraren att finna sin plats. Det är inte sällan förekommande att skolorna har en bristande uppfattning om vad Mediekunskap som ämne är, och hur undervisningen bör se ut⁴⁶.

---

⁴²Jarlbro, G. (2004) UFL-rapport, Nr2004:04

⁴³Fransson, G. (2003)

⁴⁴Fransson, G. (2003)

⁴⁵Fogelberg, K. (2005) JMG

⁴⁶Fogelberg, K. (2005) JMG

Hälften av svarspersonerna i vår undersökning vill som nämnt ovan inte rekommendera denna utbildning till andra. En av orsakerna till detta är till stor del på grund av att utbildningen saknar ett mer praktiskt orienterat innehåll. Följande citat berättar om bristen på en balans mellan de praktiska och de teoretiska momenten i utbildningen:

”Jag har ingen praktisk mediebildning i min examen, detta leder till att jag inte får jobb. Därför hade jag önskat att det fanns mera praktiska inslag.”

Lärare i Medicin och Samhällskunskap, utexaminerad 2007.

5.5 VFU

Under utbildningens gång har studenterna verksamhetsförlagd utbildning (VFU) vid tre tillfällen. Två kortare VFU-perioder under kursen LME 100 och en längre VFU-period där eleverna får hålla i egen undervisning under kursen LME 200. Vid de två korta VFU-tillfällena skall studenterna ta reda på vad det finns för medieutrustning på VFU-skolan, samt om det bedrivs medieundervisning på VFU-skolan och i så fall hur.

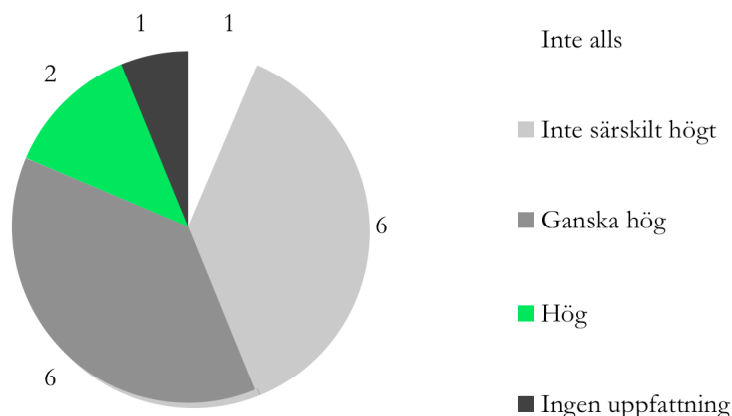
Som vi nämner i uppsatsens bakgrund genomförde Skolverket i samarbete med Högskoleverket en utvärdering av lärarstudenternas VFU 2006⁴⁷. 25 av 28 lärosäten som deltog i undersökningen ansåg att de flesta lärarstudenter får VFU vid en skolform som deras utbildning riktar sig mot. Lärarutbildningens medieinriktning riktar sig mot grundskolans senare åldrar (årskurs 7- 9) och gymnasieskolan. Hela femton av de sexton svarspersonerna har genomfört VFU vid dessa åldersinriktningar, där flertalet, elva personer, haft sin VFU i gymnasieskolan. En person har svarat att den har haft sin VFU vid annan typ av skolform, men har inte uppgett vilken.

I enkäten frågade vi hur starkt svarspersonerna upplevde att VFU:n kopplade till medieämnet. Nio personer svarade att VFU:n kopplade *ganska starkt*, *starkt* eller *mycket starkt*. Sju personer anser att VFU:n kopplade *lite*, eller *inte alls starkt*. Vi frågade även i vilken grad svarspersonerna upplevde att VFU:n var relevant för medieinriktningen. På denna fråga svarade tio personer att de i *ganska hög* eller *hög grad* anser att VFU:n var relevant. Sex av svarspersonerna menar att VFU:n var relevant i *låg* eller *ganska låg grad*.

Gällande svarspersonernas förväntningar på VFU:n under utbildningen, är åtta personer nöjda med hur VFU:n motsvarade deras förväntningar. Sju personer anser att VFU:n inte motsvarade förväntningarna. En person har ingen uppfattning.

---

⁴⁷Samuelsson, C. & Åsen, G. (2007) Skolverket

Figur 5: Svarepersonernas förväntningar på medicinriktningen gällande VFU. (Angivet i antal, total andel svarepersoner 16)

Enligt de utexaminerade medielärarstudenterna anser sig drygt hälften av dem att VFU:n motsvarade deras förväntningar. De flesta svarar även att den verksamhetsförlagda utbildningen kopplat till medicämnet och varit relevant för utbildningen. Detta kan botten i att samtliga svarepersoner utom en haft en VFU-plats på en högstadie- eller gymnasieskola, vilket motsvarar de åldersinriktningar som medicinriktningen är utformad för. På denna punkt har det därmed skett en förbättring sedan Jarlbros undersökning 2004, som vi nämner i bakgrundskapitlet⁴⁸.

I samma kapitel redogör vi även att Utbildningsdepartementets förslag på förbättringar gällande VFU, möjliggör för studenter att kunna ha sin verksamhetsförlagda utbildning vid friskolor i större utsträckning än idag⁴⁹. Med tanke på att de allra flesta av de svarepersoner som nu är verksamma medielärare, arbetar i en fristående gymnasieskola, kan Utbildningsdepartementets förändringsförslag svara väl mot just medielärarytutbildningen. Bättre möjligheter till att kunna ha VFU vid friskolor, kan leda till att den verksamhetsförlagda utbildningen får större relevans för medielärarstudenter.

5.5.1 VFU och kännedom om ledig tjänst

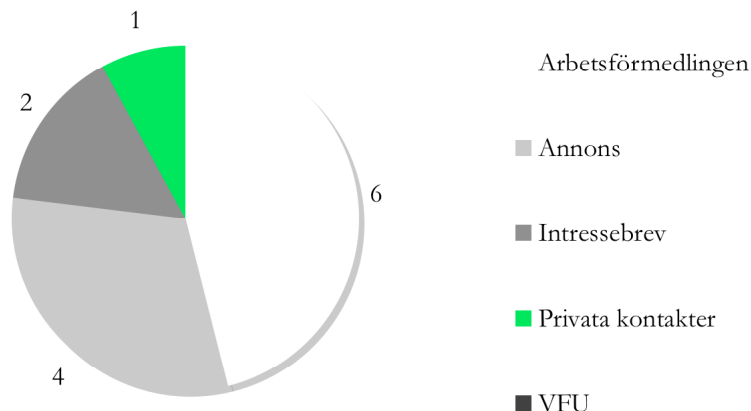
Skolverkets utvärdering⁵⁰ visar på att ett flertal av de skolor som har tagit emot VFU-studenter anser att VFU är en mycket viktig komponent när det kommer till rekrytering av ny personal. Trots detta har ingen av svarepersonerna i vår undersökning fått arbete genom sin VFU-plats. Av de tretton personer som arbetar som lärare har de flesta av dem, sex av tretton svarepersoner, fått arbete genom Arbetsförmedlingen. Fyra personer har fått kännedom om ledig tjänst genom

⁴⁸Jarlbros, G. (2004) UFL-rapport, Nr2004:04

⁴⁹En hållbar lärarutbildning – Sammanfattning av förslagen från Utredningen om en ny lärarutbildning (HUT07)

⁵⁰Samuelsson, C. & Åsen, G. (2007) Skolverket

annons. Två av lärarna fick arbete genom att skriva ett intressebrev till arbetsplatsen, medan en av svarspersonerna fick kännedom om ledig tjänst genom privata kontakter.

Figur 6: Hur svarspersonerna fick kännedom om sin nuvarande anställning. (Angivet i antal, total andel svarspersoner 16)

I vår undersökning visar vi på ett resultat som är motsatt det resultat som Skolverkets och Högskoleverkets VFU-utvärdering från 2006 visar, när det gäller VFU:ns betydelse för anställning. Rektorer vid de skolor som deltagit i Skolverkets undersökning, fastslår att de ser fördelar i att anställa tidigare VFU-studenter, då de redan har kunskaper om verksamheten och de kvalifikationer som krävs⁵¹.

Trots denna VFU-utvärdering faller våra resultat negativt och uppgifterna är därför inte aktuella för våra svarspersoner. Ingen av de tretton yrkesverksamma lärarna fick kännedom om ledig tjänst genom sin VFU-plats. Snarare har de mer konventionella sätten att söka arbete fungerat bättre då flerparten av de tretton lärarna fick kännedom om sin nuvarande tjänst via Arbetsförmedlingen. Varför studenternas VFU-platser inte genererat några arbetstillfällen för dem är svårt att svara på. En enkel förklaring kan vara rådande omständigheter, att skolorna vid tillfällena för studenternas examen inte ansökte om nya lärartjänster. Det kan bero på att studenternas VFU inte alltid motsvarade deras förväntningar, därmed var det kanske inte aktuellt för dem att söka arbete där de utförde sin VFU. En annan aspekt kan vara att svarspersonerna inte har gjort sin VFU knutet till medieämnet och därmed har inte en anställning varit intressant för varken skola eller svarspersonerna själva. Som vi nämnt i bakgrunden, är flertalet rektorer som anser att VFU helt saknar betydelse vid rekrytering, rektorer vid friskolor. Det är också i denna skolform som flertalet av de teoretiska medielärarna arbetar. Denna statistik kanske ändras om det fastslås att fler friskolor kan bli VFU-skolor.

⁵¹Samuelsson, C. & Åsen, G. (2007) Skolverket

5.6 Svar på frågeställningar

Här över har vi presenterat resultaten från vår undersökning, och kommer nu att titta på hur dessa resultat svarar på våra frågeställningar.

- **Tillgodoser medielärarytbildningen de specifika behov som arbetsmarknaden kräver?**

Utifrån de svar vi fått kan vi dra slutsatsen om att medielärarytbildningen inte ger en fullgod utbildning jämfört med det arbetsmarknaden kräver. Svarepersonerna uttrycker att rektorerna efterfrågar en större balans mellan kunskaper i medieproduktion och medieteori. Skolorna har fortfarande det största fokus på produktion, något som är i stor kontrast till utbildningen på JMG. Därmed tillgodoser inte lärarytbildningens medieinriktning de kunskaper och färdigheter som behövs när de kommer ut i arbetslivet.

Enligt läroplanen skall det finnas ett större utrymme för en teoretisk grund. Men utifrån de svar vi fått är så inte fallet. De lärare som i dag bygger sin undervisning på det mediekritiska perspektivet gör detta utifrån egen tolkning och eget engagemang.

I liten grad kan man säga att medieinriktningen har varit till hjälp när de utexaminerade medielärarna sökte anställning. Enbart sex av de sexton svarepersonerna har i dag en sysselsättning där mediekompetensen är i största fokus.

Som en del av denne frågeställningen skulle vi även undersöka om de utexaminerade medielärarna har haft nytta av sin VFU när de sökte arbete. Trots att tidigare forskning⁵² kring ämnet säger att VFU är en bidragande faktor i en anställningssituation har detta inte varit fallet för våra svarepersoner. Ingen av dem har fått arbete på grund av sin VFU.

- **Har de nyexaminerade medielärarna fått ett arbete som motsvarar deras medieutbildning?**

Hela tretton av de sexton svarepersoner arbetar i dag som lärare. Flertalet av dessa arbetar mot grundskolans senare åldrar samt gymnasieskolan. Trots detta är det som nämnt ovan enbart sex av de tretton som arbetar som någon typ av medielärare. Två av de sex medielärarna är IT-pedagoger. Detta innebär att flertalet svarepersoner inte har ett arbete som motsvarar deras medieutbildning.

Flertalet av dem som är yrkesverksamma lärare arbetar i kommunala skolor. Endast de som är anställda som medielärare arbetar på friskolor. Med detta kan man anta att friskolorna har tillgång till större resurser och ekonomisk styrka. Friskolorna är vinstdrivande och kan med detta ta in flera nischade program, något som troligtvis gör friskolorna mer benägna att anställa lärare med en medieinriktning.

---

⁵² Samuelsson, C. & Åsen, G. (2007) Skolverket

6. Slutdiskussion

Uppdraget till detta examensarbete kom från Institutionen för Journalistik och Masskommunikation (JMG) vid Göteborgs universitet. Där bedrivs inriktningen Mediekunskap som en del av Lärarprogrammet. JMG:s önskan var att få en kartläggning över vad de utexaminerade medielärarstudenterna tar vägen efter avslutad utbildning. Vad sysselsätter de sig med? Arbetar det som lärare över huvud taget? Och i så fall, hur givande upplever de att medieinriktningen varit för dem?

Vi tre författare, som i och med denna uppsats, är i slutfasen av vår tredje och därmed avslutande termin på inriktningen Mediekunskap, kände att var relevant för oss att genomföra detta uppdrag. Detta för att själva få en uppfattning om hur arbetssituationen ser ut för de utexaminerade medielärarstudenterna, då det är den arbetsmarknad vi kommer att möta så småningom.

6.1 Om arbetsprocessen

Med tanke på att de utexaminerade medielärarstudenterna endast är tjugotvå till antalet, kan man kanske tycka att en kvalitativ undersökningsmetod passat bättre. Vi anser dock att den kvantitativa metod vi arbetat utifrån har varit mer fördelaktig. Detta grundar vi främst på att just en kvantitativ undersökning var önskvärd från vår uppdragsgivare JMG. Dock har vi inte kunnat följa en konventionell kvantitativ modell, på grund av det låga antalet undersökningsspersoner. Inledningsvis trodde vi att fyrtiosju undersökningsspersoner skulle vara tillgängliga för vår undersökning, men eftersom detta antal visade sig vara betydligt lägre, valde vi att kompensera detta genom att ha med öppna frågor i enkäten. Detta för att lättare kunna urskilja tendenser bland de utexaminerade studenternas svar, och därmed kunna generalisera, vilket var vår förhoppning.

Den dock viktigaste anledningen till att vi anser att en kvantitativ metod var rätt val, är den motsvarar bäst vad som var undersökningens syfte. Syftet var som sagt att få en kartläggning över de utexaminerade medielärarstudenternas arbetssituation, och hur relevant inriktningen Mediekunskap är för deras nuvarande sysselsättning. JMG var inte ute efter studenternas åsikter och attityder gentemot medieinriktningen. Därför var en kvalitativ undersökningsmetod aldrig aktuell. JMG:s intresse var att se en sammanställning av vad de tidigare studenterna sysselsätter sig med efter examen, och det har vår kvantitativa metod gett dem.

6.2 Var tog den teoretiske medieläraren vägen?

Ja, vad hände med studenterna efter examen? Enligt vår undersökning tog de vägen åt olika håll. Kanske just på grund av att enigheten mellan styrdokument, forskning, lärarutbildning och rektorer om vad medieämnet är och bör lära ut, är så svag. Genom att dessa viktiga komponenter inte följer samma röda tråd gällande medieundervisning och dess betydelse, går det inte att se några större generella tendenser i de utexaminerade medielärarnas nuvarande arbetssituation. Fem av svarspersonerna i vår undersökning arbetar som lärare i Mediekunskap. Tre av dessa har en heltidstjänst vid en fristående gymnasieskola. Det är också dessa som är mest nöjda med att ha läst medieinriktningen, som menar att den i hög grad är relevant för deras nuvarande sysselsättning, och att utbildningen var en avgörande fördel för dem när de sökte arbete. Samtidigt har några självvalt bytt yrke, är arbetssökande, eller önskat verksamma inom ett annat

yrike. Dessa personer är inte lika positivt inställda till inriktningen Mediekunskap. De anser att utbildningen inte har särskilt hög relevans för deras nuvarande arbetssituation och att den inte heller varit till någon fördel för dem när de sökte arbete. De skulle därtill inte rekommendera medieinriktningen till blivande studenter.

6.3 Tydligare styrdokument

För skolorna skall kunna bedriva teoretisk medieundervisning, är det först och främst styrdokumentet som behöver förtydligas. Vad menar man med medieundervisningen i skolan, vad skall vara dess syfte? Läro- och kursplanerna bör i mycket större utsträckning belysa och poängtera vikten av teoretisk medieundervisning med ett kritiskt och reflekterande synsätt. Likt både internationell och inhemsk forskning visar, som vi redogör i teorikapitlet, är behovet av analytiska och mediemedvetna färdigheter hos dagens barn och ungdomar stort. Främst med tanke på den ständigt pågående medietekniska utvecklingen den frekventa medieanvändning som utgör en så betydande del av de ungas vardag.

Tydligare styrdokument underlättar för rektorer att fastslå vilken typ av medieundervisning skolorna skall bedriva. Rektorer och skolledningar vid högstadie- och gymnasieskolor först och främst, även de som inte bedriver undervisning i rena medieämnen, bör bilda sig en klar vision över begreppet Mediekunskap. Skall kunskaper om medier undervisas praktiskt, teoretiskt, eller skall det balanseras mellan dem båda? De skolor som inte driver medieinriktningar, skall i större utsträckning inkludera medieundervisning i den övriga verksamheten. Att förhålla sig analyserande och kritiskt till mediernas innehåll och budskap är genomförbart i samtliga undervisningsämnen. På denna punkt behöver skolorna förbättra sig betydligt – kanske främst de kommunala skolorna, som allt för ofta prioriterar bort den teoretiska medieundervisningen – och istället låter medier vara ett praktiskt stödverktyg till att bedriva undervisning i de mer traditionella ämnena.

Genom skarpare styrdokument och därmed en ökad prioritering på medieundervisning i skolornas verksamhet, kan det bli lättare för den teoretiske medieläraren att finna sin roll. Idag ges medieläraren stort utrymme till att fritt tolka målen för medieundervisningen, och kan forma sitt arbete efter det. Medieläraren kan därför enkelt väva in sina personliga intressen i sin undervisning, som exempelvis film, musik och design, både i brett och smalt perspektiv. Vi menar att medieläraren har mycket större möjlighet till detta än förslagsvis en svenska- eller religionslärare, som har klart mer utförliga och fastslagna läro- och kursplaner att förhålla sig till.

Att en medielärares undervisning kan utformas och utföras så pass individuellt, har naturligtvis sina fördelar. Det bidrar till att medieundervisningen som sagt kan spänna över hela skolans verksamhet, vilket möjliggör olika infallsvinklar till att kritiskt granska och reflektera kring medier. Men samtidigt kan det bidra till att undervisning om, av och med medier anses vara något diffust av lekfull karaktär, som medför att rektorer och icke mediemedvetna lärare ser detta som oseriöst och därmed inte heller viktigt.

6.4 Förslag på förändringar

En aspekt vi funderat kring då vi bearbetat våra resultat, är varför så få studenter väljer att läsa medieinriktningen. Sedan 2001 fram till i skrivande stund, har enbart tjugotvå studenter erlagt en lärarexamen där Mediekunskap ingår. Detta är ett skäl till att medielärarstudenterna inte bildar en egen, självständig klass, utan studerar tillsammans med studenterna vid Medie- och Kommunikationsvetenskap. Enligt den utvärdering som tidigare gjorts av inriktningen Mediekunskap, beror detta på ekonomiska resurser. JMG anser inte att det är ekonomiskt försvarbart att ge så pass få studenter som medielärarstudenterna är, en egen klass⁵³. Vi menar att JMG inte har brist på resurser, utan att det snarare är det svaga engagemanget som gör utbildningen bristfällig. Detta kan även vara ett skäl till att så få studenter intresserar sig för medieinriktningen. Vi anser att den inte profilerat till tillräckligt, och särskilt inte som en lärarutbildning.

Det finns ytterligare en anledning än den som beskrivs inledningsvis i denna diskussion, till att vi tog uppdraget att genomföra denna studie. Anledningen grundar sig på våra egna erfarenheter av inriktningen Mediekunskap. Vi, tillsammans med våra övriga studiekamrater, anser att utbildningen har varit bristfällig på många områden. Det vore därför intressant att få en bild av de tidigare studenternas åsikter, att se om de delar synpunkter med oss nuvarande studenter, eller om de har andra vinklingar. Med hjälp av de åsikter som de tidigare studenterna nu gett oss genom vår undersökning, kan de tillsammans med våra egna erfarenheter och uppfattningar kunna ligga till grund för konstruktiva förslag till JMG på hur inriktningen Mediekunskap kan förbättras.

För visst kan medieinriktningen på lärarutbildningen formas till det bättre. Men så enkelt är det självklart inte, att ödet för medieämnet inom den svenska grund- och gymnasieskolan, enbart ligger i lärarutbildningens knä.

Avslutningsvis följer här förslag på förändringar som JMG kan genomföra för att förbättra inriktningen Mediekunskap på Lärarprogrammet. Dessa förslag baserar vi på resultaten från vår webbenkät. Först och främst bör institutionen beakta vad som är syftet med utbildningen, och vilken yrkesverksamhet som skall komma ut av den. Inriktningens upplägg skall grundas på att utbilda medielärare, och inte medievetare. Självklart är de mediekunskaper som utbildningen ger, en förutsättning för att kunna arbeta som lärare inom medieämnet. Men förankringen mellan dessa kunskaper, och hur det skall ta sig uttryck i undervisning, menar vi bör vara det väsentliga i medieinriktningens utformning. Ämnesdidaktiken skall därmed få en betydligt mer framskjutande plats än idag, och didaktiken bör finnas som en röd tråd genom samtliga kurser som ingår i medieinriktningen.

För att detta skall komma till stånd, skulle utbildningen vid JMG kunna utformas så som den är upplagd på AUO-kurserna (Allmänt Utbildningsområde, som samtliga lärarstudenter läser under utbildningen) på Pedagogien vid Göteborgs universitet. Varje föreläsning, oavsett vad som avhandlas, följs av ett seminarium där lärarstudenterna kan diskutera hur dessa kunskaper från föreläsningen kan undervisas och användas i skolans verksamhet. Också övningar och examinationer bör anpassas mer för medielärarstudenterna, och ha utgångspunkten i undervisning och lärande knutet till medieämnet. En förutsättning för detta är att det behövs flera lärarutbildare med förankring i båda didaktik och rena mediekunskaper.

---

⁵³ Jarlbro, G. (2004) UFL-rapport, Nr2004:04

Svarspersonerna i vår undersökning har främst önskat ett tydligare didaktiskt innehåll på utbildningen. Men de har också efterfrågat ett mer balanserat upplägg mellan teoretiska och praktiska kunskaper om medier. Vi menar därför att delar av medieinriktningen skulle kunna förläggas tillsammans med journaliststudenternas studiegång, för att få in medieproduktion i utbildningen. Kunskaper i att producera medier tror vi möjliggör större utrymme till mediekritisk undervisning i skolan. Därtill menar vi att medielärarstudenterna ses som mer anställningsbara när de även har färdigheter i att praktiskt arbeta med medier.

Referenslista

Balanskat, A. & Blamire, R. & Kefala, S. (2006) Europeiska Kommissionen

Dommaile, K. & Buckingham, D. (2001) *Youth Media Education Survey*. Institute of Education, London University, England

En hållbar lärarutbildning – Sammanfattning av förslagen från Utredningen om en ny lärarutbildning (HUT 07) www.riksdagen.se

Fogelberg, K. (2005) *Media Literacy – En diskussion om medieundervisning*. Institutionen för Journalistik och Masskommunikation, Göteborgs universitet.

Fransson, G. (2003) *Teori och praktik i yrke och utbildning – Komparativa fallstudier med arkitekter, ingenjörer, sjuksköterskor och officerare*. Höskoleförlaget vid Lärarhögskolan i Stockholm.

Hedlund, A. (2006) *Från elev till verksam timmerman – En utvecklingsprocess*. Arbetslivsinstitutet, Stockholm

Jarlbro, G. (2004) *Utvärdering av medieinriktningen Mediekunskap på lärarutbildningen vid Göteborgs universitet*. Utbildnings- och forskningsnämnd för lärarutbildningen, Göteborg Universitet

Karlberg, P. (2009), Skolverket. www.skolverket.se

Kursplaner för LME100 & LME200: www.ufl.gu.se

Kursplaner för Mediekunskap 100p MDK1204. www.skolverket.se

Samuelsson, C. & Åsen, G. (2007) *Den verksamhetsförlagda utbildningen av lärarutbildningen*, Skolverket. www.skolverket.se

Tornero, P. (2008) *Teacher Training Curricula for Media and Information Literacy*, UNESCO, Paris

Bilagor - Enkät

Frågor till samtliga undersökningspersoner

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INST FÖR JOURNALISTIK OCH MASSKOMMUNIKATION

Vilket år tog du examen?

Vilka ämnen är du behörig att undervisa i?

Har du fått arbete som lärare efter utbildningen?

Ange det svar som stämmer bäst in på dig och din nuvarande arbetssituation

- Ja, som medielärare
- Ja, som lärare för mitt andra undervisningsämne
- Ja, som annan typ av lärare
- Nej, jag arbetar inte som lärare
- Nej, jag har bytt yrke
- Nej, jag söker fortfarande arbete

Denna enkät innehåller flera frågor

Nästa fråga

GÖTEBORGS UNIVERSITET INST FÖR JOURNALISTIK OCH MASSKOMMUNIKATION

I vilken utsträckning motsvarade medieinriktningen på JMG dina förväntningar på följande område?

	Hög	Ganska hög	Inte särskilt hög	Inte alls	Ingen uppfattning
Innehållet i kurserna	☐	☐	☐	☐	☐
Praktik/VFU	☐	☐	☐	☐	☐
Ämnesdidaktik	☐	☐	☐	☐	☐

I vilken grad är du nöjd med att ha läst inriktning Mediekunskap på Lärarprogrammet?

- Hög grad
- Ganska hög grad
- Liten grad
- Inte alls

Motivera

0/160

Föregående fråga

Denna enkät innehåller flera frågor

Nästa fråga

GÖTEBORGS UNIVERSITET INST FÖR JOURNALISTIK OCH MASSKOMMUNIKATION

Skulle du rekommendera medieinriktningen till någon som funderar på att utbilda sig till lärare vid Göteborgs universitet?

- Ja
 Nej

Om JA, motivera:

0/160

Om NEJ, motivera:

0/160

Föregående fråga

Denna enkät innehåller flera frågor

Nästa fråga

Hur starkt upplevde du att VFU:n kopplade till medieämnet?

- Mycket starkt
 Starkt
 Ganska starkt
 Lite starkt
 Inte alls starkt
 Vet ej

Föregående fråga

Denna enkät innehåller flera frågor

Nästa fråga

GÖTEBORGS UNIVERSITET

INST FÖR JOURNALISTIK OCH MASSKOMMUNIKATION

Inom vilken skolform utförde du din VFU?

- Förskola
- Grundskola (Åk 1-6)
- Grundskola (Åk 7-9)
- Gymnasieskola
- Särskola
- Annat

I vilken grad upplevde du att VFU:n var relevant för medieinriktningen?

- I hög grad
  - I ganska hög grad
  - I ganska låg grad
  - I låg grad
  - Vet ej
-

Frågor till de undersökningspersoner som arbetar som lärare

GÖTEBORGS UNIVERSITET

INST FÖR JOURNALISTIK OCH MASSKOMMUNIKATION

Arbetar du i en friskola eller en kommunal skola?

- Friskola
- Kommunal skola
- Annat

På vilket stadium arbetar du?

- Förskola
- Grundskola (Åk 1-6)
- Grundskola (Åk 7-9)
- Gymnasieskola
- Särskola
- Annat

Vilken anställningsform har du?

- Tillsvidareanställd - heltid
- Tillsvidareanställd - deltid
- Vikarie - heltid
- Vikarie - deltid
- Annat

Föregående fråga

Denna enkät innehåller flera frågor

Nästa fråga

GÖTEBORGS UNIVERSITET INST FÖR JOURNALISTIK OCH MASSKOMMUNIKATION

**Hur länge dröjde det från det att du avslutade utbildningen tills du fick det första lärarjobbet?
(Ange antal mån/år)**

På vilket sätt fick du kännedom om din nuvarande anställning?

Privata kontakter (*familj, vänner, bekanta*)

Kontakter knutna under studier (*VFU*)

Annons (*Internet, tidning*)

Arbetsförmedlingen

Annat

Föregående fråga

Denna enkät innehåller flera frågor

Nästa fråga

GÖTEBORGS UNIVERSITET INST FÖR JOURNALISTIK OCH MASSKOMMUNIKATION

Är medieinriktningen i din utbildning relevant för din nuvarande sysselsättning?

Ja, i högsta grad

Ja, i ganska hög grad

Ja, i liten grad

Nej, inte alls

Om JA på föregående fråga (oavsett alternativ), hur är medieinriktningen relevant för din nuvarande sysselsättning?

0/160

Föregående fråga

Denna enkät innehåller flera frågor

Nästa fråga

GÖTEBORGS UNIVERSITET INST FÖR JOURNALISTIK OCH MASSKOMMUNIKATION

Arbetar du på något sätt med medieämnet i skolan? (*Fler alternativ*)

- Ja, i rena mediekurser
- Ja, i andra ämnen
- Nej

I vilken grad har du haft användning av utbildningens olika moment i ditt arbete?

	Hög	Ganska hög	särskilt hög	Inte alls	Ingen uppfattning
Innehållet i kurserna på medieinriktningen	☐	☐	☐	☐	☐
Praktik/VFU	☐	☐	☐	☐	☐
Ämnesdidaktik	☐	☐	☐	☐	☐

Föregående fråga

Denna enkät innehåller flera frågor

Nästa fråga

GÖTEBORGS UNIVERSITET INST FÖR JOURNALISTIK OCH MASSKOMMUNIKATION

Vilka av följande alternativ stämmer in på dig/din undervisning? (*Fler alternativ*)

- Jag använder PowerPoint, Internet, UR, Press, Radio och TV m.m.
- Jag undervisar i medieteori och historik
- Jag undervisar i medieproduktion (*praktisk undervisning*)
- Jag arbetar för att eleverna skall få kunskaper till att analysera och kritiskt reflektera över mediebudskap

Vad för undervisningsmaterial använder du i din undervisning?(*Fler alternativ*)

- Läroböcker
- Eget material
- Färdiga lektionsmaterial från nätet (*ex. lektion.se*)
- Digitala verktyg (*YouTube, PowerPoint, foto, ljud, rörlig bild*)
- Annat

Föregående fråga

Denna enkät innehåller flera frågor

Nästa fråga

GÖTEBORGS UNIVERSITET INST FÖR JOURNALISTIK OCH MASSKOMMUNIKATION

Undervisar du i något annat ämne än de du är behörig i?

Ja

Nej

Om JA, i så fall vilket/vilka?

Föregående fråga

Denna enkät innehåller flera frågor

Nästa fråga

GÖTEBORGS UNIVERSITET INST FÖR JOURNALISTIK OCH MASSKOMMUNIKATION

Upplever du att din behörighet att undervisa i Mediekunskap har varit en fördel då du skulle söka arbete som lärare?

- Ja, helt avgörande
- Ja, till viss del
- Nej, jag fick arbete på grund av min andra inriktning
- Nej, jag söker fortfarande arbete
- Vet ej

Föregående fråga

Denna enkät innehåller flera frågor

Nästa fråga

Frågor till de undersökningsspersoner som inte arbetar som lärare

GÖTEBORGS UNIVERSITET INST FÖR JOURNALISTIK OCH MASSKOMMUNIKATION

Av vilken anledning/vilka anledningar arbetar du inte som lärare? (Ange max 2 alternativ)

- Fortsatta studier
- Har valt annat yrke
- Arbetssökande
- Sabbatsår (ex. resor)
- Föräldrarledigt
- Annat

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INST FÖR JOURNALISTIK OCH MASSKOMMUNIKATION

Tack för Din medverkan!